

”Mä oon yhden naisen mies”

Seksuaalinen väkivalta sukupuolistuneisuuden näkökulmasta ja vaikeista aiheista puhuminen sekä sen yhteys asiakkaiden istuntotyytyväisyyteen parisuhdeväkivallan hoitoon tarkoitettussa pariterapiassa

Jenni Aronen & Noora Winter

Pro Gradu -tutkielma

Psykologian laitos

Jyväskylän yliopisto

Heinäkuu 2018

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Psykologian laitos

ARONEN, JENNI & WINTER, NOORA: "Mä oon yhden naisen mies" Seksuaalinen väkivalta sukupuolistuneisuuden näkökulmasta ja vaikeista aiheista puhuminen sekä sen yhteys asiakkaiden istuntotytyväisyyteen parisuhdeväkivallan hoitoon tarkoitettussa pariterapiassa

Pro gradu -tutkielma, 53 sivua

Ohjaaja: Juha Holma

Psykologia

Heinäkuu 2018

Tässä pro gradu- tutkielmassa selvitettiin, millaista seksuaalista väkivaltaa sukupuolistuneisuuden näkökulmasta väkivallan takia pariterapiaan hakeutuneet asiakkaat tuovat esille pariterapiaistunnoilla. Lisäksi tutkimme, miten vaikeista asioista puhutaan terapiaistunnoilla ja onko niistä puhumisella vaikutusta parien istuntotytyväisyyteen, jota mitattiin SRS -lomakkeilla.

Tutkimus on osa Jyväskylän yliopiston Psykoterapian opetus- ja tutkimusklinikan Pariterapia parisuhdeväkivallan ehkäisemisen keinona -tutkimusta. Aineistomme koostui neljän parin 30 nauhoitetusta pariterapiaistunnosta. Parien valikoitumisen kriteerinä oli, että he olivat raportoineet ACBI -lomakkeessa suhteessaan esiintyvän seksuaalista väkivaltaa. Tutkimusmenetelmänä käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysia sekä diskurssianalyysia. Nauhoitteilta litteroimme keskustelutilanteet, joissa ilmenee viittauksia seksuaaliseen väkivaltaan. Litteroitua tekstiä kertyi noin 46 sivua.

Tutkimuksemme tulosten perusteella istunnoilla puhutaan seksuaalisen väkivallan eri muodoista. Luokittelimme istunnolla esiin tulleet seksuaaliseen väkivallan muodot viiteen luokkaan: (1) väkivallan vaikutukset pariskuntien seksielämään, (2) seksistä ja hellydenosoituksista pidättäytyminen vallankäyttönä, (3) kumppanin seksuaalisten ominaisuuksien arvosteleminen, (4) seksiin painostaminen ja (5) pettäminen tai epäily pettämisestä. Sukupuolistuneisuuden näkökulma näyttäytyi seksuaalisesta väkivallasta puhuttaessa esimerkiksi toistuvina diskursseina patriarkaalista sukupuolirooleista, joissa vaimon rooliin nähdään kuuluvan jatkuva suostumus seksiin sekä aviomiehen hoivaaminen ja huolenpito. Tulostemme mukaan sekä asiakkaat että terapeutit voivat tuoda vaikeita aiheita mukaan keskusteluun ja myös siirtää keskustelun pois vaikeasta aiheesta. Näyttäisi siltä, että vaikeista aiheista puhumisella ei ole istuntotytyväisyyttä eikä näin ollen terapiasuhdetta heikentävää vaikutusta. Vaikeista aiheista puhuminen voi päinvastoin parantaa asiakkaiden kokemaa istuntotytyväisyyttä.

Tutkimuksemme anti terapiatyötä tekeville on, että vaikeista aiheista voi ja kannattaa puhua. Terapeuttien on tärkeää puuttua sekä sukupuolistuneisiin tekoihin että puheisiin, jotta vallankäyttö suhteessa ei jatku. Jatkossa parisuhdeväkivaltaa ja etenkin seksuaalista väkivaltaa olisi kannattavaa tutkia suuremmilla aineistoilla, jotta olisi mahdollista saada laajempi näkemys aiheesta.

Sisällys

1. JOHDANTO	1
1.1. Väki­valta ilmiönä läheisissä suhteissa	1
1.2. Seksuaalinen väki­valta parisuhteissa	3
1.3. Sukupuolen näkökulma.....	5
1.4. Parisuhde ja seksi	7
1.5. Pariterapia tutkimuksen kontekstina	8
1.6. Vaikeista aiheista puhuminen	9
1.7. Tutkimuksen tarkoitus.....	11
2. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	12
2.1. Aineisto ja tutkittavat	12
2.2 Menetelmät.....	13
3. TULOKSET	15
3.1. Väki­vallan vaikutukset pariskuntien seksielämään.....	16
3.2. Seksistä ja hellyydenosoituksista pidättäytyminen vallankäytönä	21
3.3. Kumppanin seksuaalisten ominaisuuksien arvosteleminen	27
3.4. Seksiin painostaminen.....	28
3.5. Pettäminen tai epäily pettämisestä	29
3.6. Vaikeista aiheista puhumisen yhteys istuntotyytyväisyyteen	32
4. POHDINTA	33
4.1. Parisuhteessa esiintyneen seksuaalisen väki­vallan ilmeneminen ja vaikutukset	34
4.2. Seksuaalinen väki­valta sukupuolistuneisuuden näkökulmasta	37
4.3. Puhuminen vaikeista aiheista	40
4.4. Tutkimuksen rajoitukset ja vahvuudet	42
Lähteet.....	45
Liitteet.....	50

1. JOHDANTO

Parisuhdeväkivalta, sen ilmeneminen sekä vaikutukset naisille ja miehille ovat latautuneita puheenaiheita tutkijoiden keskuudessa samoin kuin väkivallan sukupuolistuneisuus (Niemi, Kainulainen, & Honkatukia, 2017; Ronkainen, 2017). Parisuhde tiivistää yhteiskunnallisia kulttuuriin liitettyjä oletuksia ja odotuksia sukupuolijärjestelmästä sekä sukupuolirooleista (Ronkainen, 2017). Sukupuolittuneisuus tarkoittaa lopputulosta, kuten väkivallan ilmenemismuotojen sukupuolijakaumia. Sukupuolistuneisuus puolestaan käsittää sukupuolen tekemisen tavalla, joka ei tarkoita sukupuolten välistä kahtiajakoa. Parisuhdeväkivallan voidaan edelleen todeta olevan sekä kansainvälisessä että kotimaisessa tutkimuksessa hyvin sukupuolittunut ilmiö, jossa parisuhdeväkivallan kohteena on useimmiten nainen (Husso & Virkki, 2008; Ojuri, 2006). Sukupuolittuneisuus näkyy useissa tutkimuksissa, joiden mukaan miehet ovat suurimmaksi osaksi tekijöitä ja naiset parisuhdeväkivallan uhreja (SVT: Perhe- ja lähisuhdeväkivalta, 2016; Lehti, 2017) Kahden ihmisen välinen väkivalta käsitetään osana parisuhteen vuorovaikutusproblematiikkaa (Husso, 2003). Usein ajatellaan, että parisuhdeväkivalta liittyy olennaisesti yksilön ominaisuuksiin ja väkivallan ratkaisu on lähinnä pariskunnan keskinäinen asia. Todellisuudessa parisuhdeväkivalta on kuitenkin yhteiskunnallinen ongelma, jonka ratkaisemiseksi tarvitaan yhteiskuntapoliittista vastuuta ja ratkaisukeinojen kehittämistä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaista seksuaalista väkivaltaa väkivallan takia pariterapiaan hakeutuneet asiakkaat tuovat esille pariterapiaistunnoilla ja löytyykö esille tuoduista seksuaalisen väkivallan muodoista sukupuolistunutta näkökulmaa. Lisäksi tarkastelemme, miten vaikeista teemoista puhutaan ja onko näistä aiheista puhumisella yhteyttä asiakkaiden istuntotytytyväisyyteen.

1.1. Väkivalta ilmiönä läheisissä suhteissa

Väkivalta sisältää jo suomenkielisenä sanana itsessään määritelmän siitä, että se liittyy valtaan ja vallankäyttöön. Parisuhdeväkivalta on väline kontrolliin sekä valtaan ja siihen liittyvät aina myös valtasuhteet ja resurssit (Marttala, 2011; Ronkainen, 2017). Väkivallan voidaan ajatella olevan

sosiaalisesti säädeltyä, sen oikeuttaminen riippuu kulttuurista ja se on yhteisöllistä, kontekstuaalista ja neuvoteltua (Ronkainen, 2017). Näin ollen merkitysten antaminen väkivallalle, sen selittäminen ja oikeuttaminen ovat avainsanoja ilmiön ymmärtämiselle.

Parisuhdeväkivallan yksiselitteinen määrittely on vaikeaa, sillä se on aina sidoksissa aikaan, paikkaan ja kulttuuriin (Ojuri, 2006). Parisuhdeväkivallan monimuotoisuutta on käsitetty jakamalla se fyysiseen, henkiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan. Lindman (2015) nostaa esille myös termin seksuaalistuneesta väkivallasta, joka viittaa siihen, että naiset ovat miehiä useammin seksuaalisen tai seksuaalisesti värittyneen väkivallan uhreina. Käsitteistä huolimatta parisuhdeväkivalta on aina toiseen kohdistettua vallankäyttöä, kontrollointia ja alistamista (Holma, 2005). Henkinen väkivalta on seurauksiltaan ja satuttavuudeltaan kohtalokasta ja uhrin psykoemotionaalista kokemusmaailmaa värittävät itsetunnon riisto, pelot ja epävarmuudet (Nyqvist, 2001). Yleisiä henkistä väkivaltaa seuraavia psyykkisiä oireita ovat masentuneisuus, ahdistuneisuus ja itsetunnon lasku. Flinck ja Paavilainen (2010) nostavat esille, että oleellinen osa väkivallan määritelmää on kokemus loukatuksi tulemisesta ja väkivallan kategoriaan sisältyy joukko toisistaan eroavia kokemuksia, tunteita ja tulkintoja, joille kokija antaa väkivallan merkityksen.

Parisuhdeväkivallassa ei ole usein kyse yksittäisestä tapauksesta, vaan se on jatkuva prosessi, jossa eri väkivallan muodot sekoittuvat toisiinsa. Ilmiönä väkivalta parisuhteessa usein ilmenee sykleissä: suhteessa voi olla pitkiäkin kausia ilman väkivaltaa, mutta jopa harvoin toistuva väkivalta aiheuttaa uhkaa ja pelontunteita (Holma, 2005). Parisuhdeväkivalta on erittäin haavoittava ilmiö, sillä se kohdistuu läheisiin luottamussuhteisiin, jotka sisältävät hyväksytyksi tulemisen tarpeen sekä haavoittuvuuden mahdollisuuden (Husso & Virkki, 2008). Luottamus tuo mahdollisuuden intiimiin suhteeseen, jossa on mahdollista paljastaa todellinen minuus. Läheisiin suhteisiin kuuluva luottamus koostuu oletetuista samankaltaisista arvoista ja pyrkimyksistä sekä siihen kytkeytyneistä ennustettavuuden ja turvallisuuden tunteista. Parisuhdeväkivaltaa kohdanneet elävät kumppaniin kohdistuvan luottamuksen ja epäluottamuksen välillä ja pettymysten toistuessa luottamus voi lopullisesti pettää. Epäluottamus romuttaa tulevaisuuteen kohdistuvia odotuksia sekä katkaisee yhteyden ja yhtenäisyyden kokemuksen. Parisuhdeväkivallan tiedetään olevan erityinen sekä väkivallan muotona että kokemuksena, sillä tekijänä on oma kumppani, joka samalla myös rakastaa ja välittää, mutta toisaalta myös satuttaa (Husso, 2003).

Väkivallasta puhuminen sekä sen selittäminen vaikuttavat oleellisesti siihen, miten ilmiötä tulkitaan, miten se koetaan ja kuinka siihen suhtaudutaan (Husso, 2016). Kulttuurissamme väkivalta liitetään maskuliinisuuteen ja miehisyteen, joiden kautta ilmiötä on myös selitetty. Miesten on ajateltu oppivan kirjoittamattomia sääntöjä ja kasvavan maskuliinisten ja heteroseksuaalisten oletusten keskellä, joita saatetaan todistella toteuttamalla maskuliinisuutta väkivallalla (Jokinen,

2017). Väkivaltaan ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen vaikuttavat niin yhteiskunnallisella kuin yksilön tasolla ilmentyvät diskurssit ja hallitsevat retoriikat (Ajo ym., 2005). Väkivallasta puhuttaessa on mahdollista valita käytettävä kieli, joten sitä voidaan mahdollisesti käyttää oikeuttamaan tai tuomitsemaan väkivaltaa. Miespuolisten väkivallantekijöiden tuottaman puheen naisista ja intiimeistä suhteista on todettu vaikuttavan väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Puheiden avulla pyritään luomaan kuvaa miesten valta-aseman luonnollisuudesta ja sen oikeutettavuudesta.

Määrällisten sukupuolierojen lisäksi parisuhdeväkivallassa esiintyy tutkimusten mukaan myös laadullisia eroja (Husso, 2016). Naiset ovat miehiä useammin parisuhdeväkivallan kohteena toistuvasti ja saavat väkivallan seurauksena useammin vammoja kuin miehet. Naisilla on myös riskialttius kohdata väkivaltaa, sillä aiempien tutkimusten mukaan tietynlaiset rakenteet, kuten taloudellinen riippuvuus, puutteet oikeusjärjestyksessä ja tukijärjestelmässä sekä vallitsevat diskurssit altistavat naisia lähisuhdeväkivallalle historiallisesta ja kulttuurillisesta ajasta riippumatta (Lindman, 2015). Väkivalta myös näyttäytyy eri tavalla miesten ja naisten arjessa, sillä miesten on todettu kohtaavan väkivaltaa useammin kaveriporukoissa tai julkisilla paikoilla ja naisten kotona usein oman kumppanin tekemänä (Niemi ym., 2017). Pari- ja seurustelusuhteet ovat usein naisten kohtaaman seksuaalisen väkivallan konteksteja. Väkivallan todetaankin olevan sekä sukupuolittunut että sukupuolistunut ilmiö, jonka huomioiminen esimerkiksi pariterapiakontekstissa on tärkeää.

1.2. Seksuaalinen väkivalta parisuhteissa

Seksuaalisella väkivallalla on monia erilaisia muotoja, minkä vuoksi se on kompleksinen ilmiö, jota tunnemme vasta osittain puutteellisesti. Tästä syystä ilmiön syvällisempi tutkiminen on myös tulevaisuudessa tarpeen. Tilastot eivät pysty kartoittamaan seksuaalisen väkivallan yleisyyttä kokonaan, sillä arvioiden mukaan vain alle prosentti seksuaalisesta parisuhdeväkivallasta tulee poliisin tietoon (Lindman, 2015). Edelleen nykypäivänä seksuaalisuus on kytkeytynyt väkivaltaan ja tämä näkyy esimerkiksi väkivallan tekojen puolustamisella mustasukkaisuudella tai intohimolla (Husso, 2003). Yksi voimakkaimmin häpeää, eli kokemusta itsestä huonona ja riittämättömänä, aiheuttavista tekijöistä liittyy juuri seksuaalisuuteen (Malinen, 2005). Seksuaalisuuteen liittyvä väkivalta ja pakottaminen aiheuttavat uhrissa syyllisyyttä ja häpeää, jotka vaikeuttavat seksuaalisen väkivallan esille tuomista.

Seksuaalisuus on merkittävä tekijä parisuhdeväkivallassa (Nyqvist, 2001). Se voi olla joko välinpitämättömyyttä kumppanin seksuaalisia tarpeita kohtaan tai avoimella uskottomuudella

nöyryyttämistä. Mustasukkaisuuteen kuuluva kontrollointi ja nöyryyttävä sekä alentava puhetyyli tähtäävät uhrin seksuaalisen identiteetin horjuttamiseen. Seksuaalisen väkivallan piiriin kuuluvat seksiin tai yhdyntään pakottamiset ja seksuaalisessa väkivallassa väkivallan psyykkiset ja fyysiset puolet yhdistyvät väkivaltamuodon kirjon ulottuessa seksuaalisen koskemattomuuden loukkaamisesta aina raiskaukseen asti (Karkulehto & Rossi, 2017; Nyqvist, 2001; Ojuri, 2006). Seksuaalista väkivaltaa voi esiintyä samanaikaisesti fyysisen väkivallan kanssa genitaaleihin kohdistuvana pahoinpitelynä tai lyömisenä (Nyqvist, 2001). Osaksi psyykkistä alistamista ja henkistä väkivaltaa seksuaalinen väkivalta muodostuu silloin, kun väkivallantekijä on avoimesti seksuaalisuhteessa muiden kumppaneiden kanssa tai arvostelee kumppaninsa seksuaalisia ominaisuuksia. Ruonalan ja Herkaman (2015) tutkimuksessa seksuaalista itsetuntoa horjuttavia puheenaiheita olivat seksuaaliseen epäonnistumiseen ja kumppanin ulkomuotoon liittyvät teemat, kuten alastomuutta koskeva kritiikki. Seksuaalisessa väkivallassa on siis kyse myös fyysisestä ja henkisestä väkivallasta (Malinen, 2005; Ojuri, 2006). Rajanveto seksuaalisen väkivallan sekä muiden väkivallan muotojen välillä ei ole aina selvä. Moninaiset seksuaalisoituneet häirinnän, ahdistelun, pakottamisen ja loukkaavan huomauttelun muodot, myös esimerkiksi pukeutumisen ja sosiaalisten suhteiden kontrollointi, voidaan lukea seksuaalistuneeseen parisuhdeväkivaltaan (Lindman, 2015). Seksuaalista väkivaltaa määriteltäessä on huomioitava, että siitä muodostuu erittäin kapea kuva, jos se käsitetään pelkiksi konkreettisiksi teoiksi. Tämän takia seksuaalistunut väkivalta kuvaa paremmin seksuaalissävytteistä vallankäyttöä parisuhteissa.

Seksuaaliseen väkivaltaan liittyy epäselvyyksiä ja hämartyneitä rajoja käsitteen sekä sen sisällön osalta (Lindman, 2017). Myös maailmanlaajuisesti on herättänyt suuria tunteita pohdinta siitä, missä tapauksessa on ollut kyse raiskauksesta ja missä seksistä, vaikka 1970-luvulta on ollut käytössä seksuaalisen itsemääräämisoikeuden yleinen periaate. Seksuaalisen väkivallan määrittely ei ole nykyäänkään selkeä. Suostumuksellisuuden ja tahdonvastaisuuden väli on kuin veteen piirretty viiva, josta esimerkkinä on tulkinta siitä, että aiempi sukupuoliyhteys saman henkilön kanssa lieventää tekijän vastuuta etenkin pariskuntien kohdalla.

Verrattuna muihin Pohjoismaihin Suomessa määritettiin suhteellisen myöhään seksuaalirikoslaki, joka muutti raiskauksen avioliitossa rikokseksi. (Väestöliitto: Seksuaalinen väkivalta, 2017). Myös seksuaalisen väkivallan kriminalisoiminen on ollut sukupuolistunutta, sillä aiemmin suojeltiin sukua, perhettä ja miehen omistusoikeutta ja vasta lakimuutokset 1990-luvulla toivat esiin seksuaalisen koskemattomuuden suojelun. Edelleen 2000-luvulla avioseksi saatetaan ajatella miehisten tarpeiden tyydyttämisenä ja velvollisuutena, jossa naisen rooli on lähinnä antaa ja miehen ottaa (Lindman, 2015). Nykytilannetta pystytään ymmärtämään historiallisten jatkumoiden

avulla, sillä esimerkiksi aiemmin avioliitto on katsottu osoitukseksi tietynlaisesta seksuaalisen suostuvaisuuden tilasta.

1.3. Sukupuolen näkökulma

Sukupuoli voidaan nähdä muuttavana, vivahteikkaana ja neuvoteltavissa olevana osana ihmisen identiteettiä (Päivinen & Holma, 2018). Sukupuolta tuotetaan ja muodostetaan arjessa toimimisen kautta. Sukupuoli jakaa ihmisiä mies- ja naiskategorioihin, mutta näiden kategorioiden sisällä on vaihtelua esimerkiksi sukupuoleen liittyvissä kyvyissä sekä taipumuksissa ja näiden kategorioiden muotoutumiseen vaikuttavat historiallinen ja kulttuurillinen aika (Niemi ym., 2017; Sutherland, Lamarre & Rice, 2017). Sukupuoli on liitoksissa vallan jakautumiseen sekä vallankäyttöön ja sen ajatellaan olevan yksi perustavanlaatuisista ihmistä määrittävistä tekijöistä (Niemi ym., 2017). Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa voidaan selittää esimerkiksi syrjäytymisellä tai liiallisella alkoholin käytöllä tai se voidaan ymmärtää sukupuolistuneena vallankäyttönä, joka on yhteydessä yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja niiden luomaan sukupuolihierarkiaan. Me olemme myös tässä tutkimuksessa tutkineet sukupuolen näkökulmaa tämän feministisen väkivallan tutkimusperinteen avulla.

Sukupuolittuneisuudella tarkoitetaan lopputulemaa, kuten väkivallan ilmenemismuotojen sukupuolijakaumia (Ronkainen, 2017). Sukupuolittuneisuus käsittää dynamiikan ja prosessin eli sukupuolen tekemisen tavalla, joka ei tarkoita sukupuolten välistä kahtiajakoa. Väkivallan maskulinisoiminen on yleistä, kun taas väkivallan kohteeksi joutumista ja uhriutta feminisoidaan (Karkulehto & Rossi, 2017). Sukupuolittuneisuus näkyy väkivallan ymmärtämisessä ja tavoissa, joilla sitä selitetään (Ronkainen, 2017). Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että sukupuolten välillä on eroja, miten heistä uutisoidaan henkirikosten tekijöinä tai kuinka naisten nähdään olevan etenkin äiteinä vastuussa väkivallan kokemuksesta sekä kyvyttömyydestä suojella lapsia. On tärkeää ottaa huomioon, että sukupuolella on merkitystä väkivallan ehkäisyyn, sovittelun, rikosprosessin sekä terapian kannalta ja se vaikuttaa myös väkivallan kokemuksista selviytymiseen (Lindman, 2015). Tässä tutkimuksessa keskitymme seksuaalisen väkivallan sukupuolittuneisuuteen.

Käyttämällämme kielellä on keskeinen rooli niin sukupuolen tuottamisessa kuin sukupuoleen pohjautuvassa alistamisessa (Sutherland ym., 2017). Väkivallan kanssa työskentelevät terapeutit kamppailevat pystyäkseen paikantamaan vallankäyttöä konkreettisessa toiminnassa ja vuorovaikutuksessa, johon on mahdollista päästä puuttumaan kiinnittämällä huomiota diskursseihin,

jotka selventävät yhteyttä kielen ja vallankäytön välillä. Jättämällä huomiotta ne sosiaaliset prosessit, joissa sukupuolipuhetta tuotetaan, terapeuteista voi tulla osallisia siihen vallankäyttöön, jota he yrittävät heikentää. Jos terapeutit ottavat työssään neutraalin näkökannan sukupuolia kohtaan, se saattaa edesauttaa erityisesti naisten kokemien sukupuoleen liittyvien odotusten jatkumista, jolloin myös sukupuolten väliset valtaerot jäävät huomioimatta (Goldenberg & Goldenberg, 2013). Sukupuolistunut puhe on etupäässä seksististä; se nostaa esille sukupuolistereotyyppioita ja ennakkoluuloja (Sutherland ym., 2017). Seksistiset kuvaukset naisista edesauttavat sukupuolisen epätasa-arvon ja sortamisen oikeuttamista ja ylläpitämistä. Suosituksena terapeuteille onkin keskustella sukupuolistuneisuuteen liittyvistä aiheista kunnioittavasti, haastaa käsityksiä sukupuolesta ja epätasa-arvoisuudesta vain terapeuttisen allianssin ollessa vahva, käyttää ei-uhkaavia lähestymistapoja ja kannattaa erilaisten merkitysten uudelleenrakennusta. Terapeuttien haitallisia, sukupuolistunutta valtaa vahvistavia, toimintatapoja ovat tutkimustulosten valossa esimerkiksi salliminen yhden henkilön määrittää keskustelua sekä puhuminen niin, kuin parisuhteessa oltaisiin tasavertaisia.

Sukupuolistereotyyppiat voivat olla sosiokognitiivisina rakenteina joko kulttuurisesti jaettuina tai yksilöllisiä (Juvonen, 2016). Sukupuolistereotyyppioista voidaan erottaa kuvailevat, eli millaisia piirteitä tietyillä sukupuolilla uskotaan olevan, ja ohjaavat, eli millaisia sukupuolten tulisi olla, komponentit. Näihin tukeutuvien stereotyyppisten oletusten rikkoontuminen voi aiheuttaa ihmisissä vihamielistä torjuntaa. Miehiä ja naisia kasvatetaan tyypillisesti eri sukupuolirooliodotusten valossa, joihin kuuluvat toisistaan eriävät uskomukset, arvot, tavoitteet ja mahdollisuudet (Goldenberg & Goldenberg, 2013). Eri sukupuolten edustajat kehittävät jo lapsuudessa erilaisia näkökulmia seksuaalisuuteen ja omaksuvat erilaisia odotuksia parisuhteelta. Tutkimusten mukaan naisiin kohdistuu enemmän sosiaalista painetta noudattaa sukupuoliroolien mukaisia odotuksia. Erilaisten käytäntöjen nimeäminen mies- tai naistapaisiksi ei kuitenkaan sulje pois mahdollisuutta reflektoida ja kyseenalaistaa sekä omaa että vastakkaisen sukupuolen edustajan käytöstä, joka on omiaan purkamaan sukupuoliin liitettyjä oletuksia (Juvonen, 2016).

Sukupuolirooliodotukset ja mustasukkaisuus ovat kytköksissä väkivaltasuhteisiin. Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu, että usein hyväksikäyttäjillä on perinteisemmät sukupuolirooliodotukset ja kontrolloimaton mustasukkaisuus voi olla osa suhdetta jo hyvin varhaisessa vaiheessa (Partanen & Holma, 2002). Myös seksuaaliseen väkivaltaan liittyvät sukupuoliroolit, jotka perustuvat perinteiselle patriarkaalisuudelle (Lindman, 2015). Aiemmin ajateltiin, että aviomies on oikeutettu vaimonsa kehoon ja vaimolla on velvollisuus suostua sukupuoliyhteyteen. Parisuhdeväkivalta voidaan käsittää lukkiutuneina valtasuhteina, joissa toinen määrää ja toinen tottelee (Marttala, 2011). Tähän voi liittyä halu osoittaa naisen paikka suhteessa

esimerkiksi silloin, kun vaimo kieltäytyy seksistä. Miesten on havaittu selittävän sekä fyysistä että psyykkistä väkivaltaa naisia kohtaan sen luonnollisuudella (Partanen, 2005). Väkivaltaisten miesten puheita tutkittaessa on havaittu, että naisia välineellistetään eriarvoisesti ja tästä johtuen heillä ei nähdä olevan parisuhteessa samanlaisia oikeuksia kuin miehillä. Välineellistämiseen liittyy myös mustasukkaisuus, josta johtuen miehellä nähdään olevan oikeus pitää naista omaisuutenaan.

1.4. Parisuhde ja seksi

Usein parisuhdetta halutaan hoitaa ja parantaa, vaikka siinä esiintyisi väkivaltaa. Pariterapiaan hakeutuminen kertoo sekä halusta jatkaa suhdetta että toiveesta saada aikaan muutos väkivallan loppumiseksi (Flinck & Paavilainen, 2010). Väkivallaton ja hyvä parisuhde tarjoaa sosiaalista, emotionaalista ja taloudellista tukea elämään (Määttä, 2000). Pelkkä parisuhde yksinään ei kuitenkaan lisää koettua onnellisuutta. Onni ja hyvinvointi ovat seurausta ennemminkin kumppaneiden omista myönteisistä ominaisuuksista. Kuitenkin yhdessäolo voi synnyttää monenlaisia tunteita, myös vihaa. Tästä kertoo henkirikoksien kohdistuminen suurimmaksi osaksi lähimpiin ihmisiin. Parisuhde on siis elämänalue, jossa voi parhaimmillaan saavuttaa, mutta pahimmillaan menettää paljon.

Seksi on asia, joka erottaa parisuhteen muista ihmissuhteista ja seksuaalisuudella on suuri rooli läheisyyden ilmaisukeinona parisuhteessa (Määttä, 2000). Seksuaalisuus ei kuitenkaan ole erillinen osa suhdetta, vaan se pikemminkin nivoutuu osaksi kumppaneiden rakkauden tunnetta. Parisuhteen onnistunut seksuaalisuus pohjautuu laajaan psyykkiseen tunneasteikkoon, jossa hellyydellä on keskeinen asema. Seksuaalinen halu merkitsee tiedostettua kaipuuta tyydytystä tuottavaan seksuaaliseen toimintaan halun kohteena olevan henkilön kanssa (Haavio-Mannila & Kontula, 2001). Se toimii sekä tilapäisen että pitkäaikaisen parisuhteen solmimisen keskeisenä motiivina. Seksuaalinen halu on kuitenkin yksilöllinen ominaisuus, joka vaihtelee tilanteen, elämänvaiheen ja kumppanin mukaan. Seksuaalinen halu on suhteellinen ja muuttuva käsite, mutta se on siitä huolimatta tärkeä osa tyydyttäväksi koettua parisuhdetta.

Seksuaalisen halun voimakkuuden vaihtelevuus parisuhteessa elävillä ihmisillä jättää tilaa tulkinnoille. Haavio-Mannilan ja Kontulan (2001) tutkimuksessa yhdyntäaktiivisuudesta sekä yhdyntätoiveista tehdyn yhdistelmän perusteella miesten seksuaalinen halu oli voimakkaampi kuin naisten. Varsinkin pitkään jatkuneissa parisuhteissa naisten kokema seksuaalinen halukkuus oli merkittävästi miesten kokemaa halua pienempi. Omaa seksuaalista halua on vaikea toteuttaa

suhteessa, jos kumppanin halukkuus seksiin on selvästi heikompi. Mitä voimakkaampaa seksuaalista halua tutkimuksen naiset ja miehet olivat ilmaisseet, sitä merkityksellisemmäksi seksi koettiin parisuhteen onnellisuuden kannalta. Vähäistä halukkuutta ilmaisseet tutkittavat taas eivät pitäneet sukupuolielämää hyvin tärkeänä parisuhteensa kannalta. Seksuaalinen halukkuus yhdistyy siis niihin arvoihin ja pyrkimyksiin, joita henkilöllä on seksiin liittyen. Seksuaalinen haluttomuus voi liittyä muihin seksuaalisiin ongelmiin, mutta se on yhteydessä myös seksielämän ulkopuolisiin tekijöihin, kuten sukupuoleen, parisuhteen keston ja onnellisuuteen sekä psyykkisiin oireisiin.

1.5. Pariterapia tutkimuksen kontekstina

Pariterapia on ollut viime vuosikymmeninä yksi parisuhdeväkivallan hoitomuodoista. Vaikka pariterapia on saanut kritiikkiä väkivallan hoitomuotona, on sen todistettu olevan turvallinen ja tehokas hoito tarkasti valikoiduilla pariskunnilla (McCollum & Stith, 2007). Pariterapiassa tärkeintä on turvallisuuden takaaminen, jonka varmistaminen on yksi terapeuttien merkittävimmistä tehtäviä. Terapeuttien tulee varmistaa, että terapia sopii turvallisuuden rajoissa kyseisille asiakkaille ja väkivallan uhan herätessä turvallisuussuunnitelmien on oltava toimivia. Myös Holma (2005) toteaa, että pariterapiaan ei pidä ryhtyä ennen kuin väkivalta suhteessa on loppunut ja nainen voi osallistua turvallisesti ja avoimesti tapaamisiin sekä keskusteluun.

Aiemman tutkimuksen perusteella on todennäköistä, että sukupuoli ja valtahierarkiat ovat yhteydessä yksilöiden ja pariskuntien avun hakemiseen (Päivinen & Holma, 2018). Pariskunnan välinen tasa-arvo on yhdistetty parissuhdetyytyväisyyteen, suurempaan avio-onneen ja hyvinvointiin. Epätasa-arvo pariskunnan välillä on puolestaan yhdistetty haitalliseen stressiin ja parisuhdeongelmiin sekä tyytymättömyyteen suhteessa. Näin ollen vallan jakautuminen pariskunnan välillä on tärkeä lähtökohta pariterapialle. Pariterapia voi tarjota hyvän mahdollisuuden haastaa ja jälleenrakentaa sukupuolten välistä tasa-arvoa sekä kulttuurisia diskursseja, jotka tukevat niitä. Sukupuolihierarkioiden vaikutusten tiedostaminen on tärkeä osa pariterapiaa sekä sen tuloksellisuutta. Diskursiivinen lähestymistapa sukupuoleen ja valtaan liittyviin aiheisiin voi olla hyödyllinen työkalu terapeutille. Terapeuttien tehtävänä on ottaa laaja näkökulma asiakkaiden tilanteisiin ja auttaa heitä muodostamaan uusia "totuuksia" elämästä, jotka saattavat kyseenalaistaa vallalla olevia diskursseja.

Pariterapiaistuntojen tutkiminen mahdollistaa asiakkaiden puheen analysoinnin ja diskurssien tutkimisen. Parisuhteet ovat aina osa myös ympäröivää todellisuutta ja nämä suhteisiin

vaikuttavat kulttuurilliset diskurssit näyttävät aiemman tutkimuksen perusteella olevan sukupuolittuneita ja sisältävän vallan hierarkista dynamiikkaa (Päivinen & Holma, 2018). Hallitsevat kulttuurilliset diskurssit sukupuolen edustajana toimimisesta ovat upotettuina terapeutiseen keskusteluun pariskunnan välillä. Kulttuurillisiin diskursseihin voidaan perustaa oletuksia kumppanin toivotusta käyttäytymisestä tai siitä, miten kumppanin käyttäytymisen tulisi muuttua. Aiempi tutkimus on havainnollistanut, kuinka alisteisia vuorovaikutusmalleja rakennetaan viittaamalla hierarkiseen sukupuolijärjestykseen. Tämän sukupuolijärjestyksen ajatellaan olevan osa kulttuurillisia diskursseja, jotka yhdessä ylläpitävät sukupuolten välistä vallan epätasa-arvoa.

Pariterapian vaikuttavuutta ja sen toimivuutta on syytä tutkia kriittisesti. Toimivuutta voidaan tutkia esimerkiksi terapeutin allianssin avulla, jonka on havaittu monissa tutkimuksissa ennustavan tuloksellisuutta eri terapiasuuntauksien modaaliteeteistä tai orientaatioista huolimatta (Duncan ym., 2003; Kuhlman, 2013). Terapeutin allianssin käsitetään koostuvan kolmesta peruselementistä: yhteisymmärryksestä terapian tavoitteista ja näitä tavoitteita edistävistä keinoista sekä terapeutin ja asiakkaan välisestä tunnesiteestä (Bordin, 1979). Asiakkaan ja terapeutin arvioinnit allianssista voivat vaihdella ja onkin havaittu, että asiakkaan arviointi yhteistyösuhteesta ennustaa parhaiten terapian tuloksellisuutta (Duncan ym., 2003). Allianssia voidaan mitata Session Rating Scale -lomakkeella, jonka avulla asiakkaat arvioivat kokemusta terapiaistunnosta sekä terapiasuhteesta.

1.6. Vaikeista aiheista puhuminen

Vaikeista aiheista puhuminen ei ole lähtökohtaisesti helppoa. Terapian yhtenä tavoitteena voidaan nähdä dialogin edistäminen, joka edellyttää avointa ja moniäänistä työskentelytapaa (Laitila, 2004). Tällaiseen työskentelytapaan puolestaan kuuluu terapeutin osalta olennaisesti hämmennyksen ja epävarmuuden sietäminen. Vaikeista aiheista puhumiseen vaikuttavat monet tekijät. Temperamentin merkitys ihmisen elämässä on suurimmillaan silloin, kun hän joutuu poikkeukselliseen tilanteeseen tai kohtaamaan äärimmäisiä vaikeuksia, sillä näissä tilanteissa synnynnäiset taipumukset saavat enemmän tilaa kuin aiemmin kokeillut ja perustellut käyttäytymismallit (Keltikangas-Järvinen, 2010). Temperamenttitutkimus selittää sitä, miksi jokin tilanne on toiselle ihmiselle ahdistava kokemus, kun taas toiselle sama tilanne voi olla mielenkiintoinen haaste. Temperamentti määrää uuden tilanteen merkityksen ja vaikuttaa hankalissa tilanteissa syntyviin emootioihin sekä fysiologiseen kiihtymystilaan. Osalla ihmisistä vaikeissa tilanteissa heräävät emootiot ovat

myönteisiä ja ohjaavat ihmisen lähestymään haastetta, kuten epämieluisan tapahtuman käsittelyä. Toisilla puolestaan haastavissa tilanteissa heräävät emootiot ovat kielteisiä, joka edesauttaa vetäytymistä ja tilanteen välttelyä. Taipumukset lähestymis- ja välttämiskäyttäytymiseen ovat terapiatilanteessa läsnä niin asiakkaalla kuin terapeutillakin ja ne vaikuttavat osaltaan vaikeista asioista puhumiseen.

Erityisesti parisuhdeväkivallasta puhuminen on siihen liittyvästä mahdollisesta vaikeudesta huolimatta tärkeää, sillä se on keskeisessä roolissa väkivaltaisesta suhteesta irtautumisprosessissa sekä selviytymisen mahdollistajana (Husso, 2003). Väkivaltakokemuksista puhumisesta tekee kuitenkin vaikeaa esimerkiksi uhrin kokema häpeä. Tyypillisimmät häpeää aiheuttavat kokemukset liittyvät tilanteisiin, jotka koskettavat elämämme herkimpiä ja haavoittuvimpia alueita, kuten seksuaalisuutta (Malinen, 2005). Sukupuolistunutta ja seksuaalista väkivaltaa kohdatessa auttajan voi olla vaikea löytää sanoja, joilla voi ilmaista tukea väkivallan uhreille (Husso, 2003). Kuunteleminen ilman ahdistumista ja tuomitsemista ei ole yksinkertaista, mutta väkivallan uhrin tarvitsevat tarinalleen kuulijan purkaakseen kokemuksiaan. Hakalan (2008) tutkimustulosten mukaan asiakas oli kokenut saaneensa apua terapiassa jo pelkästään vaikeista aiheista puhumisesta ja siitä, että oli voinut jakaa mielessä pyörineitä asioita.

Nyqvistin (2001) tutkimuksessa nousi esille, että naisten ollessa väkivallan uhreja he kaipaavat auttajaltaan eniten sitä, että on joku, joka kuuntelee. Tätä tukevat myös Husson (2003) tutkimustulokset, joiden mukaan väkivaltaa kokeneet naiset pitivät tärkeänä, että kuuntelijalle pystyi kertomaan kokemuksistaan kiertelemättä tai kaunistelematta, kuuntelija kuuntelee tuomitsematta ja puhuja kokee tullessa ymmärretyksi sekä hyväksytyksi sellaisena kuin on. Jos väkivallan uhrin tilannetta ei ole tunnistettu tai hänen kokemuksiaan ymmärretty ja hyväksytty, jäävät väkivallan kohteena olemisen kokemukset kommunikoimattomiksi ja uhri kokee tullessa torjutuksi ja sivuutetuksi. Tutkimustulosten mukaan terapeutin allianssin kannalta terapiassa ei ole olemassa merkityksetöntä hetkeä (Laitila, 2004). Tämä edellyttää terapeutilta vuorovaikutusasiantuntijuutta asiakkaan ensimmäisestä tapaamisesta alkaen.

Väkivallan uhrin toivovat ammattiauttajan ottavan kantaa siihen, että väkivaltaa ei hyväksytä eikä puhuvan myös vaikeista aiheista, sillä muuten uhri voi kokea, että keskustelussa ei olla tärkeiden asioiden äärellä (Husso, 2003). Tutkimustulosten mukaan istunnoilla tapahtuvaan vallankäyttöön tulisi puuttua terapeuttien toimesta (Kulta, Kyrö & Holma, 2013). Puuttumatta jättäminen on negatiivisesti yhteydessä asiakkaan kokemukseen istunnosta sekä tätä kautta yhteydessä myös terapiasuhteeseen sitä heikentäen. Ammattiauttajilla on merkittävä rooli väkivallattoman tilan tavoittelussa ja siitä puhumisen myötä he ovat mukana väkivallan verkossa (Husso, 2003).

Aiempien tutkimusten mukaan ihmiset kokevat vaikeaksi omasta seksuaalisuudestaan sekä sukupuolielämästään kertomisen ulkopuolisille (Määttä, 2000). Toisinaan myös omalle kumppanille on vaikeaa löytää sanoja omien seksiin liittyvien toiveiden ja tuntemusten ilmaisemiseksi. Aiemmin on tutkittu, että seksistä puhuminen voi tuntua parisuhteessa vaikealta, sillä seksuaalisuus on intiimiä ja kuuluu ihmiselämän salatuimpiin asioihin (Ruonala & Herkama, 2015). Tutkittavat kokivat, että he eivät olleet täysin avoimia puhumaan seksistä ja lisäksi heistä tuntui ongelmalliselta se, että haastavasta aiheesta puhumiselle ei ole mitään mallia tai oikeaa tapaa. Jos seksistä puhuminen ei ole aina yksinkertaista edes parisuhteessa, ei tämän vaikean aiheen äärellä oleminen myöskään ammattiauttajien kanssa ole kaikille ihmisille helppoa.

1.7. Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksemme keskittyy parisuhteissa esiintyvään seksuaaliseen väkivaltaan, koska siitä on tähän mennessä tehty vähemmän tutkimusta kuin henkisestä ja fyysisestä parisuhdeväkivallasta. Aiheemme on ajankohtainen, sillä se on noussut myös lisääntyvän kansainvälisen huomion kohteeksi. Odotuksemme tutkimustuloksia kohtaan ovat, että seksuaalisesta väkivallasta sekä puhutaan että sitä tunnistetaan suhteellisen vähän terapiaistunnoilla. Oletamme myös, että seksuaalisesta väkivallasta puhuminen on haastavaa. Lisäksi meillä on ennakkokäsityksenä, että vaikeista aiheista puhuminen on oleellista terapiassa, jonne asiakkaat hakeutuvat hoitamaan parisuhdeväkivaltaa. Yleisesti tiedetään väkivallan olevan sukupuolittunutta, mutta sukupuolistuneisuuteen ei ole aiemmin kiinnitetty samalla tavalla huomiota. Näyttää siltä, että erityisesti seksuaalisen väkivallan sukupuolistuneisuutta ei ole aiemmin merkittävässä määrin tutkittu. Tästä johtuen tutkimuksen läpäisevänä näkökulmana oli sukupuolistuneisuus, jonka oletimme näkyvän terapiaistunnoilla. Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Millaista seksuaalista väkivaltaa sukupuolistuneisuuden näkökulmasta pariskunnat tuovat esille pariterapiaistunnoilla?
2. Miten vaikeista aiheista puhutaan pariterapiassa ja miten nämä puheenaiheet vaikuttavat pariskuntien istuntotytyväisyyteen?

2. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1. Aineisto ja tutkittavat

Käytimme tutkimuksessamme aineistoa, joka on kerätty Pariterapia parisuhdeväkivallan ehkäisemisen keinona -tutkimukseen (Holma, Laitila & Seikkula, 2009). Tutkimuksen keskeisenä mielenkiintona oli selvittää, miten parisuhdeväkivaltaa kohdataan erilaisissa toimipisteissä. Tarkastelun kohteena olivat erityisesti vastuun, turvallisuuden ja väkivallan teemat keskusteluissa. Tutkimuksessa oli kahdeksan tutkimuskeskusta: Suomen mielenterveysseuran Koulutuskeskuksen psykoterapiaklinikka (Helsinki), Setlementti Naapurin perheväkivaltaklinikka (Tampere), Jyväskylän perheneuvola, Keski-Suomen seurakuntien perheasiainneuvottelukeskus ja Jyväskylän yliopiston Psykoterapian opetus- ja tutkimusklinikka yhteistyössä kriisikeskus Mobilen kanssa, Helsingin kaupungin sosiaalivirasto (Eteläinen A-klinikka ja Kampin toimipiste), Ensi- ja turvakotien liitto (Miesten keskus) sekä Oulun ensi- ja turvakoti. Tarkoituksena tutkimuksessa oli huomioida parisuhdeväkivallan erityispiirteitä pariterapiassa ja tämän avulla kehittää sekä toimipisteitä että yleistä mallia julkisten palveluiden piireille ilmiön kohtaamiseen.

Pariterapia parisuhdeväkivallan ehkäisemisen keinona -tutkimuksen aineisto on kerätty pariterapiatapaamisista, joissa hoitosuhde on alkanut yhteydenotolla koskien parisuhdeväkivaltaa tai parisuhdeväkivalta on ilmennyt vasta tapaamisissa (Holma ym., 2009). Jokainen aineistomme pariskunnista on siis tullut pariterapiaan parisuhdeväkivallan vuoksi. Kaikki pariterapiaistunnot ovat nauhoitettuja ja istuntojen päätteeksi parit arvioivat terapiasuhdetta ja tyytyväisyyttä istuntoja kohtaan SRS -lomakkeilla. Tutkimukseen osallistuneet parit ovat antaneet luvat videoiden ja muiden tutkimusmateriaalien tutkimuskäyttöön. Alkuperäisessä aineistossa parisuhdeväkivalta on voinut olla fyysistä, henkistä, seksuaalista tai taloudellista. Meidän kiinnostuksemme oli alun perin henkisessä ja seksuaalisessa väkivallassa, jonka pohjalta pyrimme valitsemaan tutkittavia pareja. Tutkimuksemme rajautui kuitenkin myöhemmin koskemaan pelkästään seksuaalista väkivaltaa ja siihen liittyvää sukupuolistunutta näkökulmaa. Aluksi kävimme läpi parien pääsääntöisesti ensimmäisillä tapaamiskerroilla täyttämät Daviesin, Holmesin, Lundyn ja Urquhartin (1995) kehittämät ACBI (Abusive and Controlling Behaviour Inventory, liite 1) -lomakkeet. Näiden perusteella valikoituivat neljä pariskuntaa, sillä he olivat tuoneet ilmi suhteessaan esiintyneen vähän tai jonkin verran seksuaalista väkivaltaa.

Kolmelta pariskunnalta katsoimme ja kuuntelimme kaikki videoidut tai nauhoitetut istunnot, mutta yhdeltä pariskunnalta vain seitsemän istuntoa, sillä heillä olisi ollut kokonaisuudessaan 39 istuntoa. Valitsimme kuusi istuntoa terapian alusta ja yhden lopusta. Kokonaisuudessaan katsoimme ja kuuntelimme 30 istuntoa, joista litteroimme henkiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan sekä sukupuolirooleihin ja sukupuoleen liittyvät keskustelut. Litteroitua tekstiä tuli lopulta noin 46 sivua. Tutkimuksen edetessä tutkimuskysymyksemme tarkentuivat, joka johti siihen, että lopullinen aineisto koostui seksuaalista väkivaltaa käsittelevistä tekstinäytteistä, joita tarkastelimme sukupuolistuneesta näkökulmasta. Lopullisiin tuloksiin valitsimme parhaiten kyseistä luokkaa kuvaavat tekstinäytteet.

Parisuhteet ovat aineistossamme kahden ihmisen, miehen ja naisen, välisiä avio- tai avoliittoja. Tutkimuksessamme seksuaalinen väkivalta on tapahtunut terapia-asiakkaiden nykyisissä parisuhteissa. Määritämme seksuaalisen väkivallan ACBI -lomakkeen (Davies ym., 1995) mukaan, jonka aineistomme pariskuntien molemmat osapuolet ovat täyttäneet ennen terapian aloittamista. Kaikilla pariskunnilla ilmeni istunnoilla sekä ACBI -lomakkeissa seksuaalisen väkivallan lisäksi henkistä väkivaltaa. Kaikilla pariskunnilla oli esiintynyt myös fyysistä väkivaltaa ennen terapian aloittamista. Kolmella pariskunnista oli lapsia, joiden iät vaihtelivat vuosien 0–33 välillä. Pariskuntien iät vaihtelivat löytyneiden tietojen mukaan vuosien 26–58 välillä ja heidän suhteensa olivat kestäneet muutamasta vuodesta useampaan kymmeneen vuoteen.

2.2 Menetelmät

Käytimme tutkimuksessamme menetelminä aineistolähtöistä sisällönanalyysia ja diskurssianalyysia. Sisällönanalyysin avulla pystytään tarkastelemaan asioiden merkityksiä, seurauksia ja yhteyksiä (Latvala & Vanhanen-Nuutinen, 2001). Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla voidaan analysoida aineistoa systemaattisesti ja objektiivisesti (Tuomi & Sarajärvi, 2009). Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on kolmivaiheinen prosessi, jossa aineisto ensin pelkistetään, sitten ryhmitellään ja lopuksi luodaan teoreettiset käsitteet. Me pelkistimme aineistomme katsomalla läpi kaikkien pariin ACBI -lomakkeet, joiden pohjalta valitsimme lopulta ne pariskunnat, jotka olivat raportoineet suhteessaan olleen seksuaalista väkivaltaa. Ryhmittelyssä aineiston alkuperäisilmaukset käydään läpi ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä (Tuomi & Sarajärvi, 2009). Teoreettisten käsitteiden muodostaminen tapahtuu erottamalla aineistosta tutkimuksen kannalta olennainen tieto. Tämä vaihe

on usein osa aineiston ryhmittelyä. Käsitteellistämisvaiheessa edetään aineiston alkuperäisistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Ryhmittelimme aineistoamme etsimällä ja litteroimalla neljän parin pariterapiaistunnoilta kaikki kohdat, joissa keskusteltiin seksuaalisesta väkivallasta tai pariskuntien seksielämistä. Seksuaalisuuteen liittyvistä aiheista löytyi yhteisiä teemoja, joista pystyimme muodostamaan viisi erilaista luokkaa. Jouduimme myös karsimaan tutkimuksen kannalta epäolennaista tietoa pois, kuten löytämäämme runsasta mustasukkaisuuspuhetta. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa empiirisestä aineistosta edetään kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi, 2009).

Diskurssianalyysi mahdollistaa menetelmänä moniäänisyyden säilyvyyden ja moninaiset tulkinnat. Diskurssien ajatellaan monien lähteiden mukaan olevan jaettuja ja sosiaalisia ja niiden syntymiseen vaikuttavat sosiaalisten ryhmien välinen vuorovaikutus sekä yhteiskunnalliset rakenteet (Pynnönen, 2013). Representoimisen avulla diskursseissa on mahdollista tuoda esille tiettyjä näkökulmia ja jättää toisia pois. Diskurssintutkimuksessa kielenkäytön ajatellaan olevan muutakin kuin henkilön omia valintoja; siihen vaikuttavat aina myös kontekstissa ilmeneviä ja yhteiskunnan tuottamia näkemyksiä ilmiöstä. Nämä henkilön tuottamat diskurssit puolestaan muovaavat kontekstissa ja yhteiskunnassa ilmeneviä käsityksiä. Myös valta on aina kytköksissä diskursseihin. Diskurssien voidaan nähdä olevan lausetta suurempia kokonaisuuksia, mutta myös kielenkäyttöä tietyssä tilanteessa. Diskurssien ajatellaan olevan tutkijan tulkinnan tulosta eikä valmista analyysimateriaalia (Jokinen, Juhila & Suoninen, 2004). Diskurssianalyysin valitsimme siksi, että se vastasi parhaiten mielenkiintoamme tutkia seksuaalisesta väkivallasta puhumista. Käytimme diskurssianalyysia löytämiemme seksuaalisen väkivallan luokkien litteroitujen tekstinäytteiden yksityiskohtaisempaan tarkasteluun. Mielenkiintonamme diskurssianalyysilla oli tutkia, millaisia diskursseja pariterapiaistunnoilla tuotetaan, miten ne näyttäytyvät sukupuolistuneisuuden näkökulmasta ja kuinka ne asettuvat käyttökontekstiin. Pidimme pariterapia kontekstia tärkeänä, sillä se tarjoaa niin haasteita kuin mahdollisuuksia diskurssien tuottamiseen, mitkä on huomioitava tutkimuksessa.

Allianssia voidaan mitata Session Rating Scale (SRS, liite 2) -lomakkeiden avulla (Duncan ym., 2003), jotka mittaavat kaikkia kolmea terapeutin allianssin osa-aluetta sekä neljäntenä allianssin yleistä tasoa. Asiakkaiden istuntotytyväisyyttä tarkastelimme SRS -lomakkeiden avulla. Terapiaistuntoja asiakkaat olivat arvioineet täyttämällä terapiaistuntojen arviointiasteikkoja jokaisen istunnon jälkeen. Lomakkeella istuntoa arvioidaan neljän eri ulottuvuuden avulla; terapiasuhte, päämäärä ja keskustelun aiheet, työskentelytapa ja menetelmä sekä yleisesti terapiaistunnosta. Arviointi tapahtuu janalla, jonka toinen pää kuvaa huonoa

kokemusta kyseisestä ulottuvuudesta ja toinen pää onnistunut kokemusta ulottuvuudesta. Pariskunnasta molemmat osapuolet täyttivät istuntojen jälkeen lomakkeet oman subjektiivisen kokemuksensa mukaan. Myös terapeutit täyttivät istuntojen jälkeen terapeuteille suunnatut keskustelun arviointiin suunnitellut lomakkeet, mutta niitä emme tarkastele tässä tutkielmassa. Mittarista asiakkaat rastittavat neljältä 10 senttimetrin mittaiselta janalta sen kohdan, joka kuvaa parhaiten heidän omaa kokemustaan istunnon allianssista. Mittarista on mahdollista saada enimmillään 40 pistettä ja tämän perusteella kriittisenä yhteispistemääränä pidetään 36 pistettä. Yksittäisellä janalla jopa yhdeksän senttimetrin kohta voi kertoa tyytymättömyydestä johonkin allianssin osa-alueeseen. Asiakkaiden kanssa olisi hyvä keskustella, mikäli istunnon arvioinnin yhteispistemäärä on alle 36. SRS -mittaria on pidetty hyvänä siitä syystä, että se antaa terapeuteille reaaliaikaista tietoa allianssista ja heidän työskentelystään (Kuhlman, 2013). Sitä on kuitenkin kritisoitu validiteetista sekä reliabiliteetista, sillä pidemmän mittarin ajatellaan antavan luotettavampaa tietoa. Kuitenkin SRS:än validiteetin ja reliabiliteetin on todettu aiemmissä tutkimuksissa olevan hyväksyttävää tasoa.

3. TULOKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaista seksuaalista väkivaltaa pariskunnat tuovat esille pariterapiaistunnoilla ja miten sukupuolistuneisuus näyttäytyy osana seksuaalista väkivaltaa. Lisäksi tarkastelimme, miten vaikeista aiheista puhutaan terapiassa ja onko näistä aiheista puhumisella yhteyttä pariskuntien tyytyväisyyteen terapiaistuntoja kohtaan. Määrittelimme vaikeiksi aiheiksi parisuhdeväkivallasta sekä seksistä puhumisen. Luokittelimme litteroidut tekstinäytteet sisällönanalyysin mukaan ja muodostimme aineistossamme esiintyvälle seksuaaliselle väkivallalle viisi erilaista luokkaa. Lopullisiin tuloksiin valitut tekstinäytteet kuvasivat mielestämme parhaiten muodostamiamme luokkia. Seksuaalisesta väkivallasta muodostetut luokat menivät osassa tekstinäytteissä hieman päällekkäin, eli samoista aiheista saatettiin puhua eri luokissa. Lisäksi pariskunnat tuottivat mustasukkaisuuspuhetta, joka kuitenkin rajautui myöhemmin pois tutkimuksesta. Seksuaaliseen väkivaltaan liittyviä diskursseja ja puhekäytäntöjä tarkastelimme diskurssianalyysillä.

Pariterapiaistunnoilla esille tulleen seksuaaliselle väkivallalle muodostimme seuraavat luokat: (1) väkivallan vaikutus pariskuntien seksielämään, (2) seksistä ja hellyydenosoituksista pidättäytyminen vallankäyttönä, (3) kumppanin seksuaalisten ominaisuuksien arvosteleminen, (4)

seksiin painostaminen ja (5) pettäminen tai epäily pettämisestä. Tarkastelemme seuraavaksi kutakin luokkaa tarkemmin sisällönanalyysilla ja vastaamme ensimmäiseen tutkimuskysymykseemme. Sukupuolistuneisuus säilyi tutkimuksen läpi tarkastelunäkökulmana, jota tuomme kussakin tulosluokassa esille. Tämän jälkeen vastaamme toiseen tutkimuskysymykseemme tarkastelemalla diskurssianalyysilla, miten vaikeita aiheita otetaan puheeksi, miten keskustelu näistä aiheista etenee ja vaikuttaako keskustelu vaikeista aiheista asiakkaiden kokemaan istuntotyytyväisyyteen. Tulokset olemme jäsentäneet siten, että kunkin luokan aluksi esitämme sisällönanalyysilla tutkimamme tekstinäytteet. Kolmen luokan (3.1., 3.2. ja 3.5.) lopuksi esitämme tulokset diskurssianalyysilla tutkituista tekstinäytteistä. Tunnistamisen estämiseksi poistimme parien tutkimusnumerot sekä muutimme tekstinäytteissä käytetyt nimet. Emme myöskään ottaneet lopullisiin litteroituihin tekstinäytteisiin istunnon numeroita tai litteraatioiden aikoja, sillä emme nähneet niillä lisäarvoa tutkimuksemme kannalta. Käytimme litteroinnissa seuraavia symboleja:

T1, T2 terapeutti (numeroidusti, jos tekstinäytteessä puhuu kaksi terapeuttia)

N nainen

M mies

... puhujan puheenvuoro jatkuu tekstinäytteen jälkeen tai on alkanut ennen sitä

[teksti] tutkijan omia huomioita

- puheenvuoro jää kesken

3.1. Väkivallan vaikutukset pariskuntien seksielämään

Aineistostamme nousi selkeästi esille puhetta väkivallan vaikutuksesta parien seksuaaliseen kanssakäymiseen, jonka vuoksi nostimme sen yhdeksi tulosluokaksi. Väkivallasta johtuvat seuraukset pariskuntien seksielämää kohtaan eivät ole kuitenkaan suoranaista seksuaalista väkivaltaa. Puhetta väkivallan vaikutuksesta pariskuntien väliseen seksielämään löytyi kahdelta aineistomme neljästä parista. Väkivallan vaikutukset näkyivät seksuaalisen kiinnostuksen hiipumisena, pelkona lähestyä kumppania sekä läheisyyden puuttumisena suhteesta, joka oli johtanut seksin määrän vähenemiseen tai puuttumiseen kokonaan. Sukupuolistunut näkökulma tuli esille toistuvina mainintoina sukupuolirooleista, erityisesti naisen roolista parisuhteessa.

Toisella pareista seksin puuttuminen näkyi halki pariterapiaistuntojen yhtenä merkittävänä teemana. Tekstinäytteessä (1) mies pohtii terapeutin johdattamana, onko hänen vallankäytöllään suhteessa naiseen vaikutusta seksin loppumiseen.

[Tekstinäyte 1]

T: Sirpa kerto äsken niin, kun mä kuulin jotenkin sen se, että seksin lopahtaminen oli se, että hän ois toivonu enemmän sellasta tasavertasta suhtautumista, hyvää parisuhdetta ja sitä ja jotenkin, et se jatkuis siihen johti jo aikasemmat tapahtumat mitkä liittyy teidän parisuhteeseen. Onks se ymmärrettävää jollakin lailla sulle?

M: [pitkään hiljaa] en osaa oikein siihen siihen sanoa, että tuota että onko onko niinku seksin lopahtaminen ja minun minun semmonen niinkun hän sanoo, että se vallan-vallan-vallankäyttö, että se tuota tuota on tehny sen, että mä en enää kiinnosta Sirpaa, mutta niin mä olin kuulevinaan äskön, että se sano että se oli jostain muusta sy-syystä, että seksihalu häipy, että mutta kyllä se tietysti pystyy elämään ilman ilmankin, mutta tuota nyt kun näitä asioita puidaan nii kyllähän se selkee...

Tekstinäytteessä (2) nainen kertoo miehen häneen kohdistaman rajoittamisen alkaneen miehen raitistumisen jälkeen. Tämä rajoittaminen ja henkinen painostaminen ovat johtaneet naisen mukaan siihen, että häntä ei kiinnosta seksi enää ollenkaan, jonka myötä parin seksielämä on hiipunut. Asia vaivaa miestä, pääasiallista väkivallan käyttäjää, enemmän kuin naista.

[Tekstinäyte 2]

T: No oliko sitä ennen tätä Kalle ajoitti äsken neljä vuotta sitten tapahtu joku muutos, o-oliko tätä sitä ennen sua kohtaan Kallen taholta tätä ohjailua näin?

N: ...se meni niinku sillei ihan ok ei siinä ollu niinkun mitään sen kummosempaa, että enemmän se on alkanu siis tää niinku mun rajoittaminen näin ja mun asioihin puuttuminen ja mun elämään ni sitten sen raitistumisen jälkeen, kun tavallaan sillon niinku ei ollu se oli se Kallella oli niinku täysin oma elämä sen niinku sen viinan kanssa ja sit me elettiin niinkun lapset ja minä niinku tavallaan omaa elämää

T: Mut siitä raitistumisesta siitä on jo ykstoista vuotta ja miten miten mikä yhessätoista vuotta sitten ja neljä vuotta sitten siinä on mun laskujen mukaan seitsemän vuotta. Tota miten miten sillon sillon oli tätä mikä mitä tapahtu neljä vuotta sitten jollon se jotenki Kalle sano, että sillon hän huomasi sinussa muutoksen jotain tapahtu sitten

N: En mä niinku muista mitään niinku, et musta se on pikkuhiljaa niinku siis se rajoittaminen niinku ja semmonen niinkun joittenkin niinku henkisen puolen niinku painostus niinku lisäänty

T: Joo

N: Mutta siinä on tapahtunu se, että että mä en niinkun mua ei kiinnosta niinku seksi yhtään

M: Mmm [painokkaasti]

T: Se on se

N: Että se on se niinku Kallelle niinku semmonen niinku iso iso juttu

Väkivallan vaikutuksia pariskuntien seksielämään kuvaa myös seuraava tekstinäyte (3), jossa nainen kertoo, kuinka pelko ja miehen suhtautuminen häneen vaikuttavat hänen haluunsa lähestyä miestänsä. Sukupuolistunut näkökulma tekstinäytteessä tulee esille siinä, kuinka nainen kuvaa kokemustaan vaimon roolissa siten, että naisen kuuluu olla suhteessa kuin käytettävissä oleva esine.

[Tekstinäyte 3]

N: Ni no joo siis, että että niinku sun toive ois, että mä oon käytettävissä sillon, kun kun sä oot ensin tyhjentäny roskakorin näi ja sitten susta tuntuuki, että nyt naidaan nii sitten, mutta kun mä oon niinkun kuitenkin yritän olla ainaki päästänyt siihen, että tuntisin jotain, että oisin tunteva ihminen enkä niinkun kone enkä niinkun tuoli niin musta tuntuu pahalta lähestyä sinua, kun on niin paljon semmosta pelottavaa tässä mejän niinku välissä sen takia minä en en kun minä en oo niinkun esine

Tekstinäytettä (4) tutkimme ensin sisällönanalyysilla ja tämän jälkeen myös diskurssianalyysilla. Tekstinäytteessä pariskunta kuvaa, kuinka seksi parisuhteessa on hiipunut vähitellen ja siihen ovat vaikuttaneet työaikojen ja lapsiperhearjen lisäksi suhteessa esiintyvä väkivalta. Nainen kertoo kokevansa väkivallan vaikuttaneen parisuhteessa olevaan läheisyyteen ja läheisyyden puutteen puolestaan seksin määrään suhteessa. Nainen kuvaa erityisesti alistamisen liittyvän ratkaisevasti seksin vähyyteen.

[Tekstinäyte 4]

1 *T: Onko teillä tätä nykyään seksiä?*

2 *N: Ei, ei paljoa*

3 *T: Ei paljoa. Mitä se tarkoittaa? Ihmiset on tässä tavattoman tuota niin erilaisia, jollekin ei paljon tarkoittaa, että sitä on kolme kertaa viikossa ja jo-jollekin tota ni ei paljon tarkoittaa, et sitä on kerran kuukaudessa, et et tuota ni mitä se tarkoittaa teijän ei paljon sulle Hanna?*

6 *N: No varmaan kerran kuukauessa*

7 T: Kerran kuukaudessa. Onks se sun mielestä semmonen asia, joka on riittävällä tolalla?
8 N: Mmm no mua ei huvita, koska Jukan mielialat menee se-
9 T: Joo mä en kysynyt nyt näitä syitä vaan, et et et tota ni onks se sulle riittävä?
10 N: No kyllä, koska mua ei niinku huvita huvita emmä sillee ajattele asiaa
11 T: Joo. Mites Jukka sun näkökulmasta?
12 M: Mä en ees mieti enää itseasiassa mä en jaksa yrittää koko asiaa, mulle se on ihan se ja sama
13 T: Onks se omiaan tota ni parantamaan vai huonontamaan teijän suhdetta että et sitä on näin
14 vähän? Mi- minun mielestä se kuulostaa vähältä mutta että jos se on teille tyytyväinen, mut että
15 mitä se tuo teijän suhteeseen?
16 M: Huonontaa ehkä jossain määrin, mut mää ymmärrän Hannanki pointin tossa, se on semmonen
17 että se tarvii paljon läheisyyttä ja muuta mistä se riippuu sitte
18 T: Joo. Onks se väheneminen tapahtunu vähitellen vai jonkun tämmösen surullisen tapahtuman
19 seurauksena yhtä äkkisesti vai?
20 N: Vähitellen jääny pois
21 T: Vähitellen jääny
22 N: Sit tota ni työajat ja poika on siinä ja
23 T: Eli tässä on tämmöstä ihan tavallista lapsiperheen arkee, joka osittain on siihe vaikuttamassa
24 N: Nii ja poika
25 T: Työajat ja ja
26 N: Nii
27 T: Ja sitte on onko tää väkivalta vaikuttanut siihen?
28 N: On se on se varmaan se isoin kynnys miksei tavallaa, että jos ois semmosta läheisyyttä muutenki
29 paljon nii kyllähä se nyt varmasti tulis
30 T: Joo
31 N: Huomattavasti enemmän harrastettua
32 T: Joo
33 [Puhetta muista asioista]
34 N: Joo ja se on yks syy siihen alistamis- se alistaminen se, että et ehkä se siihen seksin vähyyteenki,
35 se on niinku yks aika ratkaseva
36 T: Aha et se saattas kytkeytyä siihen sitte?
37 N: No kyllä ja se tunnu miten se tuntuu tosi ilkeeltä semmonen et alistaa niinku

Valitsimme tämän tekstinäytteen (4) diskurssianalyysilla tarkasteltavaksi, sillä se kuvasi parhaiten väkivallan vaikutusten lisäksi myös terapeutin roolia istunnolla. Tämä kyseinen tekstinäyte erottui

aineistosta sillä, että terapeutti otti aktiivisesti seksin puheeksi ja keskusteluun vaikeasta aiheesta osallistuivat sekä terapeutti että molemmat asiakkaat. Ennen tekstinäytettä istunnolla keskusteltiin miehen sekä öisin että aamuisin tapahtuvasta pelaamisesta, jonka vuoksi mies valvoo ja pariskunta ei nuku samassa sängyssä. Nainen toi esille toiveen, että he nukkuisivat joka yö yhdessä. Tekstinäytteen ensimmäisellä rivillä terapeutti ottaa seksin puheeksi kysymällä suoraan, onko pariskunnalla tällä hetkellä seksiä suhteessa. Tähän nainen vastaa, että seksiä ei ole paljoa. Terapeutti kysyy tästä tarkentavia kysymyksiä ja tuo esiin, että parisuhteissa on erilaisia käsityksiä siitä, mikä on riittävä määrä seksiä suhteessa. Nainen kertoo, että heillä on seksiä kerran kuukaudessa. Terapeutti toistaa tämän ja kysyy naiselta, onko se hänen mielestään riittävästi. Nainen selittää rivillä kahdeksan syitä sille, miksi häntä ei kiinnosta seksi, jonka terapeutti keskeyttää ja toistaa aiemman kysymyksensä palauttaen näin aiheen takaisin seksin riittävyyteen. Nainen toteaa, että hänen kiinnostukselleen nykyinen seksin määrä on riittävä. Terapeutti vastaa vahvistamalla ensin naisen kokemuksen ja tuo seuraavaksi miehen näkökulman esiin kysymällä rivillä 11 mieheltä seksin riittävyydestä. Mies vastaa, että hänelle on tällä hetkellä samantekevää, kuinka paljon seksiä on suhteessa tuoden samalla esille väsymystään epäonnistuneista yrityksistään saada läheisyyttä kumppaniltaan. Riviltä 14 alkaen terapeutti vie aiheita eteenpäin kysymällä pariskunnalta yhteisesti seksin määrän vaikutuksista heidän suhteeseensa. Samalla terapeutti tuo oman näkemyksensä esille, jonka mukaan kyseinen määrä seksiä on vähäinen. Terapeutti kuitenkin ilmaisee tärkeintä olevan, että pariskunta on itse tyytyväinen seksin määrään suhteessa. Riveillä 17 ja 18 mies kertoo seksin vähyyden huonontavan suhdetta jossain määrin, mutta hän tuo myös esille ymmärtävänsä naisen tarpeen läheisyyteen, joka ei tällä hetkellä täyty. Tämä puolestaan vaikuttaa nykyiseen seksin määrään. Riveillä 19 ja 20 terapeutti ensin vahvistaa miehen kokemuksen ja siirtää sitten huomion siihen, milloin seksin väheneminen on tapahtunut. Nainen kertoo seksin jääneen vähitellen pois ja kuvaa siihen vaikuttaneita tekijöitä. Terapeutti toistaa naisen vastauksen ja normalisoi riveillä 24 ja 25 pariskunnan kokemusta liittämällä sen tyypilliseen vaiheeseen lapsiperheen elämässä. Keskustelu seksin määrän vähenemisen syistä jatkuu muutaman rivin verran terapeutin ja naisen välillä. Tämän jälkeen rivillä 29 terapeutti tuo keskusteluun uuden näkökulman kysymällä, onko väkivalta vaikuttanut seksin hiipumiseen. Näin terapeutti kyseenalaistaa aiemman normalisointinsa ja liittää seksin vähyyden väkivaltateemaan. Nainen vastaa riveillä 30 ja 31 myöntävästi ja kokee, että väkivalta on vaikuttanut läheisyyteen vähentäen sitä. Naisen kokemuksen mukaan vähentynyt läheisyys on puolestaan vaikuttanut seksin määrän vähenemiseen. Rivillä 32 terapeutti vahvistaa naisen kokemuksen, jonka jälkeen nainen toteaa, että seksiä olisi huomattavasti enemmän, jos suhteessa ei olisi väkivaltaa.

Riville 35 merkitty puhe muista asioista sisälsi tämän tutkimuksen kannalta irrelevantteja lauseita, joiden litteroimisella emme nähneet tulosten kannalta lisäarvoa. Tässä välissä terapeutti keskeyttää aiheesta puhumisen toteamalla, että aikaa ei ole enää tällä kerralla paljoa jäljellä ja kysyy, onko istunnolla keskusteltu oikeista asioista. Tästä seuraa puhetta aiemmin keskustelussa esillä olleesta aiheesta, kuinka nainen kokee miehen saavan tyydytystä hänen alistamisestaan. Terapeutti kysyy naiselta, kokeeko hän tämän teeman sellaisena, josta pitäisi puhua myöhemmin enemmän. Nainen vastaa riveillä 36 ja 37 myöntävästi ja kertoo kokevansa alistamisen olevan ratkaiseva tekijä liittyen seksin vähyyteen. Terapeutti vahvistaa naisen kokemuksen esittämällä kysymyksen, jossa hän liittyy alistamisen ja seksin vähyyden toisiinsa. Viimeisellä rivillä nainen vastaa alistamisen tuntuvan pahalta. Tekstinäytteen jälkeen terapeutti jatkaa keskustelua seksistä kysymällä, voidaanko siitä puhua tällä terapiaistuntojen kokoonpanolla. Nainen ja mies kuvaavat toisistaan eriäviä kokemuksiaan. Mies kokee olevansa yllättynyt siitä, että seksi nousee puheenaiheeksi, kun taas nainen on osannut odottaa seksielämään liittyviä kysymyksiä. Tämän jälkeen terapeutti päättää keskustelun seksistä siihen, että he aloittavat työparinsa kanssa reflektoidun keskustelun istunnon sisällöistä.

Diskurssianalyysilla tutkittaessa selvisi, että keskustelun teemoina olivat pariskunnan seksin määrä ja sen vaikutukset heidän suhteeseensa. Keskustelussa terapeutti huomioi seksin vähyyteen vaikuttavat arkiset tekijät, mutta tuo myöhemmin mukaan väkivallan vaikutukset seksiin. Terapeutilla näyttäisi olevan näkemys siitä, että väkivalta on yhteydessä läheisyyden ja seksin vähyyteen. Terapeutti oli todella kiinnostunut juuri tämän pariskunnan, sekä miehen että naisen, kokemuksesta liittyen seksin määrän riittävyyteen, sillä hän esittää tarkentavia kysymyksiä sekä toistaa osan kysymyksistään. Väkivaltateema sekä sen vaikutukset pysyivät keskustelussa mukana aktiivisimmin terapeutin, mutta myös asiakkaiden toimesta. Asiakkaat eivät kieltäytyneet keskustelemasta tästä vaikeasta aiheesta ja lisäksi he uskalsivat myös pysähtyä sen äärelle, vaikka se herättikin erilaisia reaktioita. Terapeutin aktiivinen rooli näkyi siinä, kuinka hän otti vaikean asian puheeksi ja toisaalta myös päätti keskustelun siirtymällä työparinsa kanssa kokoamaan istunnon teemoja.

3.2. Seksistä ja hellydenosoituksista pidättäytyminen vallankäyttönä

Kolme neljästä aineistomme pareista pohtivat sitä, onko seksistä ja hellydenosoituksista pidättäytyminen vallankäyttöä. Aineistomme pareilla seksistä pidättäytymiseen vallankäyttönä

liittyi sukupuolistuneita tulkintaeroja riippuen siitä, katsottiinko asiaa naisen vai miehen näkökulmasta. Yhden pariskunnan mies koki vaimonsa seksistä pidättäytymisen vallankäytöksi, kun taas nainen koki pidättäytymisensä kuuluvan osaksi itsemääräämisoikeutta ja liittyvän toiveisiin paremmasta suhteesta. Seksistä ja hellyydenosoituksista pidättäytymiseen yleisesti vaikuttivat pariskunnan sen hetkinen elämäntilanne, keskinäinen luottamus, biologiaan liittyvät tekijät sekä toive tasavertaisemmasta suhteesta. Sukupuolistunut puhe tässä luokassa liittyi pääosin kahteen näkökulmaan; vaimon rooliin kuuluvaan jatkuvaan suostumukseen seksuaaliseen kanssakäymiseen sekä naisen biologian vaikutuksiin seksistä pidättäytymiseen.

Seuraavat kaksi tekstinäytettä (5 ja 6) osoittavat, miten pariskunnan osapuolilla voi olla eriäviä kokemuksia seksin puutteesta ja siitä pidättäytymisestä suhteessa. Näissä tekstinäytteissä mies kokee vaimonsa tuottavan hänelle pahaa oloa tarkoituksellisesti pidättäytymällä seksistä, jolloin miehelle syntyy kokemus vallankäytöstä. Tekstinäytteessä (5) mies kuvaa menettäneensä itsearvostuksensa ja kokee olonsa niin, että hänet on “jyrätty lokaan”. Tämän tulkitsemme liittyvän vahvasti seksin puuttumiseen suhteesta miehen toiveista huolimatta. Mies viittaa seksin puuttumiseen sanomalla naisen jättäneen aviovaimon roolin. Pettymystään hän ilmaisee toteamalla, että niin ei aviomiestä kohdella. Sukupuolistuneisuuden näkökulmasta tarkasteltuna mies olettaa aviomiehelle kuuluvan rajattoman oikeuden seksiin aina, kun mies niin haluaa. Toisaalta hän kokee aviomiehenä itsearvostuksensa kadonneen, kun aviovaimo ei halua häntä, eikä suostu seksiin hänen kanssaan. Tekstinäytteessä (6) mies kuvaa seksin puuttumisen aiheuttamaa yksinjäämisen tunnetta, jonka terapeutti sanoittaa. Mies tuo esille pettymystään vallitsevaa tilannetta kohtaan sekä toiveen siitä, että suhteessa olisi seksiä.

[Tekstinäyte 5]

M: Mut on jyrätty ihan ihan lokaan ihan ihan mä oon menettäny jopa itsearvostuksen, että tuota

T: Liittyyks tää lokaan jyrääminen liittyys se tähän heinäkuuhun vai sitte aikasemmin jo?

M: No se on pitempi pitempi pitempi se on jo jättäny aviovaimon roolin tuo Riikka, Riikka jo neljä vuotta sitten, ku mä oon sanonu, että tuota eihän noin aviomiestä kohdella ja tuollein, mutta heinäkuussa se sitten meni...

[Tekstinäyte 6]

M: Ehkä siinä on se, että tuota, että että mä koen, että että se, kun meillä on seksi ja kaikki muu onnistunu onnistunu ja ja mukavat fikset lapset on lapset ja tuollein nii miten se jätti mut nytte nytte ja aina on aina on tuoksuu hyvältä ja menossa menossa joka paikkaan ja kun meikäläinen yrittää

suihkuun mennä, että nyt hommeliin niin tuota paskan marjat ja mansikat, että mä jään aina sinne niinku yksin

T: Se on niinku yksinjäämisen

M: Joo, ku [naurahtaa] vaikka mä oon sanonu, kun kesäpaikalle ollaan muutettu pysyvästi, että en mä kaipaa täällä porukkaa, mutta tätä toisessa persoonassa mä haluaisin tätä mun vaimoani

Tekstinäytteessä (7) pariskunnan mies tuo useaan eri kertaan esille, kuinka hän kokee naisen haluttomuuden seksiin johtuvan tämän vaihdevuosista. Mies liittää naisen haluttomuuden sukupuoleen, naisen hormonaalisiin tekijöihin, eikä näe seksin puutetta naisen itsemääräämisoikeuteen kuuluvana asiana, jota kumppanin kuuluisi kunnioittaa. Mies tulkitsee seksin hiipuvan naisen vanhenemiseen liittyvistä biologisista syistä, joita ei samalla tavalla ilmene miehillä heidän ikääntyessään.

[Tekstinäyte 7]

T: Sä Hannu siihen neljän vuoden päähän se liittyy tähän seksiin

M: Joo

T: Sillon se Sirpa

M: Ärsyttää

T: Huomasit sä sitä ennen, että Sirpa ois jotenki ruvennu miettimään näitä asioita tai tai

M: Eeeee no se se oli varmaan töissäänkin sillä loppuaikana mielettömän kovat kovat kuviot ja ja se sano mulle aina, että älä puhu äläkä kysy ei me olla toistemme töistä ikinä sillä lailla puhuttu puhuttu, mutta tuota tuota mä näin, että se kulkee kulkee kyllä kyllä kyllä tuota tuota tosi tosi tosi hertseillään siinä siinä hommassa ja tuota sitten, kun se ratkes ratkes se homma ja tuota hän jäi eläkkeelle ja tuollein nii siihen samaan aikaan niin tuota on tullu kyllä naiselliset vaihdevuodet jotka on hänellä ollu kyllä hirveen kovat että mä jäin kyllä puhtaasti kelekasta ja sit se hiipu se seksi seksi mä en tiää mitä siinä tapahtu semmosta, että ei että että tuota hyvin yli-ylimalkaisesti ja ja alentavasti puhut ko mä yritän ehottaakin niin sä lähet heti pois ja ja tuollein et sä et ala nyt se ois tärkeä tässä parisuhteessa nii sä vähättelet sitä kovasti

T: Mut sun selitys on tällanen vaihdevuodet

M: Kyllä

T: Hormonaaliset asiat, jotka vaikuttaa

M: Kyllä

Tekstinäytteessä (8) nainen kuvaa käsitystään siitä, mitä mies odottaa aviovaimoltaan tällä hetkellä suhteessa. Sukupuolistuneisuuden näkökulmasta nainen kuvaa rooliaan parisuhteessa sitä kautta, että mies näkee hänet tarpeensa täyttävänä huonekaluna. Tulkitsimme, että nainen kokee, että hänen pitäisi olla erityisesti seksuaalisesti, mutta myös muilla tavoilla käytettävissä aina, kun mies niin haluaa. Nainen kertoo itse selityksen sille, minkä takia hän pidättäytyy seksistä, sillä hän toivoisi mieheltään tasavertaisempaa suhtautumista. Sukupuolistuneisuus näkyy siinä, miten parisuhteeseen kuuluu lupaus seksiin suostumiseen usein varsinkin miehen näkökulmasta.

[Tekstinäyte 8]

N: Musta tässäki tää tääkin asia niinkun näyttäytyy musta niin, että [napsauttaa sormiaan] kun se niinkun kuuluu, että tämä tämä huonekalu tässä niin tän kanssa niinkun naidaan niin sitten sillon, kun sua huvittaa niin sitten naidaan ja sillä hyvä ja tästä otetaan niinkun puuroa ja tästä syödään ja niinkun tämmöset niinkun että sää niinkun et yhtään aattele sitä, että mä oon niinkun ihminen niinkun jollainlailla, joka niinkun jollon omat niinkun tunteet

M: Kyllä sää kirree oot niinkun perusluonteeltas siitä ei pääse mihinkää

Tekstinäytettä (9) tarkastelimme ensin sisällönanalyysilla ja tämän jälkeen diskurssinanalyysilla. Istunnolla keskustellaan siitä, onko miehen kiinnostuksen puute seksiä kohtaan henkisen väkivallan käyttöä. Mies vastaa kieltävästi, eikä nainen sano ainakaan suoraan, että seksin puutteessa olisi kyse väkivallasta. Nainen kokee pikemminkin, että miehen seksuaaliset halut ovat tallella, mutta seksin puute johtuu pitkistä työpäivistä tai yhteisen ajan vähyydestä. Tulkitsemme myös miehen seksuaalisen halukkuuden vähenemisen liittyvän loukkaantumisen tunteeseen sekä vaikeuksiin luottaa kumppaniin.

[Tekstinäyte 9]

- 1 *T: Onko se Risto kun sä sanoit että se seksu- seksi ei oo kiinnostanu sen juhannuksen jälkeen*
- 2 *[pariskunnalle tuli juhannuksena riitaa] nii onko se sun puolelta tämmöstä henkistä väkivaltaa että*
- 3 *sä et lähe seksiin mukaan?*
- 4 *M: Ei mun mielestä*
- 5 *T: Joo*
- 6 *M: Mulle se on aika kynnyskysymys*
- 7 *T: Se on sulle kynnyskysymys*

8 *M: Et tää on niinku mulla toinen seksikumppani, jolla on ja sit siinä on ollu joku rämeheys välissä*
9 *mitä ei voi sanoa et ois ollu seksikumppani ni ni tota ni ni mun mielestä se on aika suuri kysymys*
10 *kuitenki sitte et se luottaa siihe toiseen*
11 *T: Joo, joo*
12 *M: Ja mä en haluu semmosta akkaa, mikä luuhastelee muitten kans se on ihan periaate*
13 *T: Eli se on sulle tämmönen periaattellinen*
14 *M: Kyllä*
15 *N: Kyllähän onhan on ollu siis ei kyllä siis juhannuksena kyllähän Ristolla on seksihaluja ollu ihan*
16 *selkeesti*
17 *M: O mutta ei siinä oo tapahtunu mitää*
18 *T: Tarkotatko sä Anja, että sun mielestä se on henkistä väkivaltaa, et Risto-*
19 *N: Mikä?*
20 *T: Et Risto Risto ei lähe seksiin sun kanssa?*
21 *N: Eei lähe mmm*
22 *T: Mut onks se henkistä väkivaltaa?*
23 *M: Eilen yritin kyllä pitkästä aikaa ja itseasiassa [N nauraa]*
24 *T: Mikä mitä se sinussa tapahtu, että sä halusit sitä sitte?*
25 *M: Emmää tiää mä joskus mietin, et ku on ollu väsyny tai jotai nii en tiää onks siinä jotai mut on se*
26 *ollu enempi tuntuu siltä, et ei niinku vaa jaksa yrittää*
27 *T: Mmm*
28 *M: Et on siellä ollu muutama kerta ollu siinä, et on kokeillu mut ei*
29 *N: On siis mun mielestä Riston seksihalut on ollu tallella, mut tota ni se varmaan siitä, et ku on nii*
30 *mullaki nyt pitemmät työpäivät ja väsyny aina ni on sitte niinku sitte Risto alotti iltavuorossa*
31 *lähestulkoon varmaan nähtykkää*

Valitsimme juuri tämän tekstinäytteen (9) diskurssianalyysilla tarkasteluun siksi, että se tuo parhaiten esille pariskuntien keskinäistä pohdintaa seksistä pidättäytymisestä vallankäyttönä. Myös terapeutin rooli erottuu hyvin tässä tekstinäytteessä, sillä hän tuo esille, kuinka pidättäytyminen voi olla vallankäyttöä ja näin ollen hän pitää yllä väkivaltateemaa keskustelussa. Tekstinäytettä edelsi keskustelu pariskunnan riidasta juhannuksena ja siihen liittyvästä mahdollisesta anteeksipyyntöstä naisen puolelta. Riveillä yhdestä kolmeen terapeutti nostaa seksiteeman keskusteluun kysymällä suoraan, onko seksistä pidättäytyminen miehen puolelta henkistä väkivaltaa. Mies vastaa rivillä neljä kieltävästi ja terapeutti kannustaa vastauksellaan miestä jatkamaan puhettaan. Rivillä kuusi mies jatkaa toteamalla seksin olevan hänelle kynnyskysymys, jonka terapeutti vahvistaa toistamalla.

Riveillä kahdeksasta kymmeneen mies perustelee seksin olevan hänelle tärkeä asia ja liittää sen kumppanien keskinäiseen luottamukseen. Terapeutti kannustaa jälleen miestä jatkamaan ja rivillä 12 mies toteaa, että ei halua olla suhteessa sellaisen naisen kanssa, joka ei ole uskollinen. Rivillä 13 terapeutti tarkentaa miehen vastausta ymmärtääkseen paremmin ja mies vahvistaa terapeutin ymmärryksen. Nainen liittyy keskusteluun riveillä 15 ja 16 tuomalla esiin oman näkemyksensä siitä, että miehellä on ollut seksihaluja. Pariskunnalla on siis erilaiset näkemykset miehen seksihaluista. Puheenvuorossaan nainen sivuuttaa ja samalla mitätöi miehen esille tuoman näkökulman seksiin liittyvästä luottamuksesta. Rivillä 17 mies toteaa hänellä kuitenkin olleen seksihaluja, mutta kertoo, että siitä huolimatta itse seksiä ei ole ollut. Terapeutti palauttaa rivillä 18 keskusteluun näkemyksen siitä, voiko miehen seksistä pidättäytyminen olla henkistä väkivaltaa kysymällä naiselta hänen kokemuksestaan. Nainen esittää tarkentavan kysymyksen ymmärtääkseen paremmin, joten terapeutti toistaa kysymyksensä. Rivillä 21 nainen vastaa, että mies ei lähde seksiin mukaan hänen kanssaan. Tämän jälkeen terapeutti toistaa vielä kerran kysymyksensä siitä, kokeeko nainen miehen seksistä pidättäytymisen olevan henkistä väkivaltaa. Kysymys ei saa vastausta, koska mies liittyy takaisin mukaan keskusteluun rivillä 23. Mies kertoo yllättäen, että hän oli kuitenkin halunnut seksiä edellisenä iltana, vaikka aiemmin hän oli todennut, ettei seksi kiinnosta häntä. Miehen puheenvuoro naurattaa naista. Rivillä 24 terapeutti kiinnostuu siitä muutoksesta, joka miehessä on tapahtunut silloin, kun hän halusikin seksiä siitä pidättäytymisen jälkeen. Riveillä 25 ja 26 mies tuo ilmi, että hän ei osaa vastata kysymykseen. Mies nostaa väsymyksen esille uutena näkökulmana, joka vaikuttaa seksin puutteeseen niin, että hän ei jaksa edes yrittää sen harrastamista. Terapeutti myötäilee miehen vastausta ja tämä toimii kehotuksena miehelle jatkaa keskustelua aiheesta. Rivillä 28 mies jatkaa puheenvuoroaan kertomalla, että seksin harrastamista on yritetty pari kertaa, mutta se ei ole onnistunut. Viimeisillä kolmella riveillä nainen kertoo oman kokemuksensa, jonka mukaan miehellä on ollut halukkuutta seksiin, mutta sen harrastamiseen ovat vaikuttaneet negatiivisesti työajat, väsymys ja yhteisen ajan puute. Tekstinäytteen jälkeen sekä nainen että mies puhuvat samoista edellä mainituista seksin vähyyteen vaikuttavista seikoista, jonka jälkeen puhe siirtyy naisen toimesta edelliseen päivään, joka oli ollut pariskunnalla onnistunut ja näin puhuminen seksistä päättyi. Nainen siis siirtää keskustelun pois vaikeasta aiheesta.

Keskustelua tutkittaessa diskurssianalyysilla selvisi, että mies ja nainen voivat kokea tai olla kokematta seksistä ja hellyydenosoituksista pidättäytymisen vallankäyttönä. Myös tässä tekstinäytteessä terapeutilla oli aktiivinen rooli, sillä hän piti sinnikkäästi yllä näkökulmaa seksistä pidättäytymisestä henkisenä väkivaltana esittäen aiheesta toistuvia kysymyksiä. Pariskunnan mies ei kokenut pidättäytymistään vallankäyttönä ja nainen ei tuonut näkökantaansa kysymykseen. Mies toi esille luottamuksen puuttumisen vaikuttaneen siihen, että seksiä ei ole ollut. Luottamus puuttui

pettämispäilyyn vuoksi, jonka mukaan nainen oli tehnyt parisuhteen sallimien rajojen puitteissa kiellettyjä asioita. Nainen sivuutti miehen loukkaantuneisuuden aiheesta kertomalla, että hänen mielestään miehen seksihalut olivat olleet tallella. Tekstinäytteessä keskustelu alkoi siitä, kun terapeutti kysyi pariskunnalta suoraan, oliko seksistä pidättäytyminen henkistä väkivaltaa. Lopuksi nainen siirsi vaikean aiheen pois keskustelusta.

3.3. Kumppanin seksuaalisten ominaisuuksien arvosteleminen

Kumppanin seksuaalisten ominaisuuksien arvostelemista esiintyi yhdellä neljästä aineistomme pareista. Seksuaalisten ominaisuuksien arvostelemiseksi tulkitsimme toisen seksuaalisen suuntautumisen kyseenalaistamisen sekä ulkonäön arvostelemisen, jotka liittyivät myös sukupuolistuneisuuteen. Havaitsimme kumppanin seksuaalisten ominaisuuksien arvostelemisen olevan sukupuolistunutta väkivaltaa sekä alistamista. Sukupuolistunut näkökulma läpäisi koko tämän luokan miesten käyttäminä naisiin kohdistuvina seksistisinä puheilmaisuina.

Tekstinäytteessä (10) mies kuvaa seksin puuttumista parisuhteestaan kertomalla, että hän ei ole saanut vaimoaan samaan huoneeseen. Naisen haluttomuuden syyksi mies epäilee naisen muuttunutta seksuaalista suuntautumista. Katsomme tämän naisen seksuaalisten ominaisuuksien arvostelemiseksi, sillä miehen mielestä ainoa syy seksin puuttumiseen suhteesta on vaimon mahdollisesti muuttunut seksuaalinen suuntautuminen. Tekstinäytteessä vaimon nimittäminen lesboksi esiintyy miehen käyttämänä sukupuolistuneena haukkumissanana. Sukupuolistuneisuuden näkökulmasta tämän tekstinäytteen perusteella miehen rooliin kuuluu päätäntävalta ja aloitteellisuus seksiin.

[Tekstinäyte 10]

M: ...mää epäilen, että ne on lesboja ja mää kysyin sitä viime sunnuntaina, koska se on toiseksi suurin, että mä en saa mun vaimoo samaan huoneeseen, mutta oikeen hyvin menny muuten

Tekstinäytteessä (11) pariskunta keskustelelee intiimiyden puuttumisesta suhteesta ja siitä, kuinka toista voisi lähestyä. Miehen mielestä toisen kehumisen pitäisi riittää jään rikkomiseksi. Naisen toiveissa ovat muunlaiset lähestymiskeinot, joita mies kyseenalaistaa. Mies arvostelee naisen seksuaalisia ominaisuuksia kutsumalla tätä ikäisekseen hyvännäköiseksi naiseksi, joka voidaan tulkita sukupuolistuneena puheena naisen vanhenemisestä. Sukupuolistuneisuuden näkökulma

näkyä tässä tekstinäytteessä miehen ja naisen erilaisina käsityksinä siitä, millainen lähestyminen on toivottavaa.

[Tekstinäyte 11]

M: Minä oon sanonu tällä viikolla sulle tai viime viikolla ainakin kaks kertaa, että sä oot ikäsekseks aika hyvännäkönen nainen

N: Niin, mutta se on eri asia, kun siis sä sanot, että niinku lähestyä tai tolleen niin kyllähän mäkin tykkäisin semmosesta, että

M: Minulle riittää se ko mä sanon että sä oot hyvännäkönen akka ikäsekseks

N: Mmm

M: Sekö ei riitä?

3.4. Seksiin painostaminen

Seksiin painostamista esiintyi kahdella pareista. Painostaminen ilmeni aiemmin suhteessa tapahtuneena seksuaalisena väkivaltana sekä syyllistävinä puheina seksin puuttumisesta. Sukupuolistunut näkökulma tässä luokassa ilmeni siten, että miehet toivat enemmän esiin toivetta seksistä, joka saattoi näyttäytyä painostamisena. Tekstinäytteessä (12) nainen ilmaisee suhteessa olleen seksiin painostamista kertomalla miehen aiemmin olleen “päällepäsmäri”. Parin taustatiedot ja ACBI -lomakkeet huomioiden tulkitsimme tekstinäytteen niin, että suhteessa on ollut aiemmin seksuaalista väkivaltaa seksiin painostamisen muodossa.

[Tekstinäyte 12]

N: Mä en oo sitä oon aina sanonu, että minä en oo niin aktiivinen ku Keijo

T: Mm

N: Mutta ei se Keijokaan ennää oo nii semmone päällepäsmäri ollu, että pitäs koko aja touhuta

Tekstinäytteessä (13) seksiin painostaminen ilmenee miehen syyllistävinä puheina vaimoan kohtaan seksin puuttumisesta. Miehen mielestä hänen vaimonsa ei tällä hetkellä tyydytä häntä. Näimme tämän nimenomaan seksiin painostamisena, sillä mies toi toistuvasti istunnoilla esiin sitä, että vaimon täytyisi toimia tietyllä tavalla eikä olla niin “kireä”. Mies kuvasi istunnoilla useaan eri otteeseen myös omaa kokemustaan siitä, että on tyytymätön seksin puuttumiseen. Aiemmin samalla

istunnolla mies toi esiin, että ei koe vaimonsa olevan “vaimoo tippaakaan”. Sukupuolistuneesta näkökulmasta tulkitsimme, että vaimon kuuluu toteuttaa rooliaan olemalla seksuaalisesti miehen käytettävissä ja tyydyttää hänen tarpeitaan.

[Tekstinäyte 13]

M: ...ei tää painostavaa oo ei varmaankaan Anitankaan mielestä ja me ollaan niinku pitkiä aikojaki ihan mutta tuo mun ihannevaimo ei kyllä tyydytä mua nyt yhtään

3.5. Pettäminen tai epäily pettämisestä

Pettämiseen liittyvää puhetta löytyi kolmelta parilta. Yhdellä pariskunnista oli tapahtunut aiemmin suhteessa pettämistä, johon viitattiin istunnolla. Suurimmaksi osaksi puhe oli epäilyksiä toisen pettämisestä tai tilanteiden tulkitsemista pettämiseksi. Sukupuolistuneesta näkökulmasta sekä naiset että miehet puhuivat pettämisestä sekä pettämisepäilyistä eli molemmilla sukupuolilla esiintyi epävarmuutta suhteisiinsa liittyen. Lisäksi aineistostamme löytyi monenlaista mustasukkaisuuteen liittyvää puhetta, jota ei suoranaisesti voinut luokitella pettämiseksi, joten tästä syystä emme nostaneet sitä tuloksiin mukaan. Tekstinäyte (14) kuvaa keskustelua, jossa mies selkeästi tulkitsee naisen aiemman toiminnan pettämiseksi. Miehen käsitysten mukaan pettämiseksi määritellään toisen kaulailu tai suutelu.

[Tekstinäyte 14]

M: Ite rouva väittää et en muista mitää ja eikä oo mitään tehny ei oo anteeks pyytäny ja se vituttaa siinä oikeestaa enite ja tota noin ni

T: Pelkääät sä siis että Liisa ois pettäny? Semmostako sä vihjailet?

M: Joo emmä mitää vihjaile vaa sanon suoraa et näi on tapahtunu, se ei ite sitä myönnä mutta tuskin siellä nyt kymmenen eri ihmistä tämmösestä asiasta valehtelee ja tota ni ni mun mielestä se on pettämistä et ylipäättää kaulaillaa tai imutellaa tai suudellaa toisin sanoen yhtään kenenkää kans siin on se raja et mä en kato sitä

Tekstinäytteessä (15) nainen itse viittaa pettämiseen myöntäessään toimineensa väärin lähettellessään viestejä toiselle miehelle. Tekstinäytteestä tulkitsimme, että viestien lähettäminen ei ollut täysin harmitonta tai sallittua pariskunnan keskinäisten rajojen sisällä. Istunnolla keskustelu

jatkuu myöhemmin miehen mustasukkaisuudesta ja tämän tulkitsimme liittyvän miehen epäilykseen pettämisestä.

[Tekstinäyte 15]

N: Nii tiesin että en ois saanu sille Laurille tekstailla

T1: Mmm

T2: Tiesit että et ois saanu tekstailla

N: Mm

Tekstinäytteessä (16) naisen puheesta tulee selkeästi esille, että mies on pettänyt häntä aiemmin useamman kuukauden ajan. Aiemmin istunnolla nainen kuvasi kokemustaan siitä, että pettämisen paljastuttua mies olisi halunnut hänen pitävän asian salassa kaikilta ulkopuolisilta. Tässä tekstinäytteessä terapeutti ottaa kantaa pettämiseen ja määrittelee sen henkisenä väkivaltana. Tekstinäytteessä asiakkailla on eriäviä käsityksiä siitä, määritelläänkö pettäminen suhteessa tapahtuvana väkivaltana.

[Tekstinäyte 16]

- 1 *T: Niin no joo no varmaan just näin mutta tuota myöskin pettäminen on aina tuota nii väkivaltaa*
- 2 *M: Joo se on se on se on rumaa*
- 3 *T: Se on se on väkivaltanen teko se on henkistä väkivaltaa*
- 4 *M: Joo*
- 5 *N: Aijaa sitä mä en ollenkaa niinkun*
- 6 *T: Sen voi tulkita näin myöskin kyllä. Mutta tuota-*
- 7 *M: [puhuu päälle] se oli se oli noloo ihannenaselle*
- 8 *T: Palataan taas tähän tuota niin ja sä [osoittaa puheen miehelle] sä näytät ymmärtävän, että se oli*
- 9 *henkistä väkivaltaa*
- 10 *M: Joo, joo tuo pettäminen*
- 11 *T: Nii*
- 12 *M: Joo*
- 13 *T: Ja tä-tämä miten-*
- 14 *M: [puhuu päälle] mä oon yhden naisen mies*
- 15 *T: Mä palaan vielä tähän tota, siihen mi-miksi Terttu teki sen ni ilmoituksen. Sait sä nyt kuulet sä nyt*
- 16 *miksi Terttu teki sen ilmoituksen ja otti yhteyttä Mobileen?*

Valitsimme tekstinäytteen (16) diskurssianalyysillä tarkasteltavaksi, koska kyseisessä keskustelussa aiheena on pettäminen, jonka terapeutti aktiivisesti määrittelee väkivallaksi. Tekstinäytettä edelsi keskustelu miehen kokemasta syyllisyydestä ja siitä, miten mies toivoisi, että perheessä tapahtuvat ikävät asiat pidettäisiin salassa. Naisen mielestä ikävistä asioita puhuminen on kuitenkin ollut hänelle keino selvitä hengissä. Näin puhuminen pettämisestä, vaikeasta aiheesta, alkoi naisen toimesta. Diskurssianalyysillä tutkittua tekstinäytettä edeltäneen keskustelun lopuksi terapeutti totesi pettämisen kuulostavan asialta, joka vaikuttaa vieläkin pariskunnan suhteeseen. Nainen kuvasi pettämisen tuntuneen pahalta erityisesti hänen elämänsä takia. Tekstinäyte alkaa niin, että kahdella ensimmäisellä rivillä terapeutti vahvistaa naisen kokemuksen ja tuo aktiivisesti esille pettämisen olevan aina myös väkivaltaa. Mies osoittaa olevansa samaa mieltä rivillä kolme. Terapeutti jatkaa kertomalla pettämisen olevan henkisen väkivallan teko, jota mies jälleen myötäilee. Rivillä kuusi nainen tuo esille, että hän ei puolestaan ole ajatellut pettämistä väkivaltana. Terapeutti toistaa aiemman näkemyksensä siitä, että pettämisen voi määritellä väkivaltana. Terapeutin vastaus jää kesken, koska mies puhuu päälle selittäen, miten pettäminen oli noloa hänen "ihanneniselleen". Terapeutti ei tartu miehen edelliseen lauseeseen, vaan palauttaa keskustelun riveillä yhdeksän ja kymmenen takaisin pettämiseen ja sen kuulumiseen henkisen väkivallan piiriin. Terapeutti varmistaa sen, että mies ymmärtää pettämisen olevan väkivaltaa. Mies myöntää ymmärtävänsä, jonka jälkeen hän puhuu terapeutin aloittaman lauseen päälle rivillä 15 toteamalla olevansa yhden naisen mies. Kahdella viimeisellä rivillä terapeutti ei ota kantaa miehen aiempaan toteamukseen, mutta kysyy mieheltä, ymmärtääkö hän käydyn keskustelun perusteella paremmin sitä, minkä takia nainen ei halua pitää salassa parisuhteessa tapahtuneita ikäviä asioita. Terapeutti ohjaa siis keskustelun pois pettämisestä. Tekstinäytteen jälkeen keskustelu jatkuu avun hakemiseen väkivallan vuoksi.

Tutkittaessamme keskustelua diskurssianalyysillä selvisi, että myös tässä tekstinäytteessä terapeutilla on aktiivinen rooli väkivaltateeman ylläpitämisessä. Keskustelu pettämisestä alkaa naisen toimesta ja loppuu terapeutin ohjatessa keskustelun aiempaan aiheeseen salailusta. Terapeutti on aktiivinen varmistessaan usealla kysymyksellä pariskunnan ymmärtävän pettämisen olevan väkivaltaa. Pettämisen määrittely henkiseksi väkivallaksi terapeutin toimesta herättää pariskunnassa erilaisia reaktioita. Asiakkaat eivät kavahda vaikeaa aihetta, sillä nainen ottaa aiheen puheeksi ja molemmat osallistuvat keskusteluun. Pettämisen sinnikäs määrittely väkivallaksi terapeutin toimesta mahdollistaa pariskunnalle yhteneväisen käsityksen pettämisen vakavuudesta.

3.6. Vaikeista aiheista puhumisen yhteys istuntotyytyväisyyteen

Tutkimme myös sitä, onko istunnoilla käsitellyillä vaikeilla aiheilla vaikutusta pariskuntien istuntotyytyväisyyteen. Tässä tutkimuksessa määrittelimme vaikeiksi aiheiksi parisuhdeväkivallasta ja seksistä puhumisen. Tutkimme vaikeiden aiheiden yhteyttä istuntotyytyväisyyteen kolmen tekstinäytteen avulla, joita olimme jo aiemmin tarkastelleet diskurssianalyysilla. Valitsimme istuntotyytyväisyyslomakkeet eli SRS -lomakkeet tarkempaan tarkasteluun vain niiltä istunnoilta, joita olimme tutkineet diskurssianalyysilla. Näin pystyimme yhdistämään tähän tutkimuksen osaan keskustelun kulun tutkimisen. Tarkastelimme, kuka ottaa vaikean aiheen puheeksi, miten keskustelu siitä etenee ja kuka siirtää keskustelun pois vaikeasta aiheesta. Lisäksi tutkimme istuntotyytyväisyyslomakkeet kaikilta katsomiltamme istuinnoilta, mutta niistä ei löytynyt mitään merkittävästi poikkeavaa. Pääsääntöisesti istunnot koettiin hyviksi. Mittasimme kolmelta diskurssianalyysilla tarkastelemaltamme istunnolta pariskunnan molempien osapuolien istuntotyytyväisyyslomakkeiden arviot. Käytimme kriittisenä kohtana yleisesti käytettyä 36 pisteen yhteistulosta (Duncan ym., 2003; Kuhlman, 2013).

Ensimmäinen diskurssianalyttisesti tutkittu tekstinäyte sijoittui seksuaalisen väkivallan luokkaan väkivallan vaikutus pariskuntien seksielämään. Tämän istunnon arviointilomakkeiden perusteella sekä nainen että mies olivat kokonaisvaltaisesti tyytyväisiä kaikkiin neljään mitattuun ulottuvuuteen: terapiasuhteeseen, päämäärään ja keskustelun aiheisiin, työskentelytapoihin ja menetelmiin sekä yleisesti terapiaistuntoon. Pariskunnan arviot olivat melkein identtiset. Diskurssianalyysi toi esille terapeutin olevan aktiivinen tuomalla seksin keskusteluun suoralla kysymyksellä sen olemassaolosta tällä hetkellä. Terapeutti oli myös aktiivinen keskustelun loppuessa, sillä hän siirsi aiheen pois seksistä aloittaessaan reflektiivisen keskustelun toisen työntekijän kanssa. Istuntotyytyväisyysarvioiden perusteella näyttää siltä, että keskustelu seksistä ja väkivallan vaikutuksista pariskunnan seksielämään ei huononna yhteistyösuhdetta. Myöskään terapeutin rooli aktiivisena kysyjänä tai keskustelun poissiirtäjänä ei vaikuttanut yhteistyösuhteeseen.

Toinen diskurssianalyttisesti tarkasteltu tekstinäyte sijoittui luokkaan seksistä ja hellyydenosoituksista pidättäytyminen vallankäyttönä. Istuntoarvioiden mukaan mies oli kokonaisvaltaisesti tyytyväinen kaikkiin ulottuvuuksiin, kun taas naisen kokemus erosi tästä. Myös nainen oli tyytyväinen työskentelytapaan ja menetelmään. Päämäärään ja keskustelun aiheisiin nainen oli suhteellisen tyytyväinen, mutta kuitenkin arvio jäi hieman alle kriittisen kohdan eli yhdeksän pisteen. Terapiasuhteen kohdalla naisen kokema tyytyväisyys oli heikompaa, alle

kriittisen kohdan. Yleinen tyytyväisyys istuntoa kohtaan oli huono. Diskurssianalyysilla tutkittaessa havaitsimme, että terapeutti oli aktiivinen nostamalla seksin puheenaiheeksi kysymällä mieheltä suoraan, oliko seksistä pidättäytyminen hänen puoleltaan henkistä väkivaltaa. Keskustelun lopuksi nainen siirsi aiheen pois seksistä. Istuntotyytyväisyysarvioiden mukaan näytti siltä, että vaikeista asioista puhuminen ei vaikuttanut miehen istuntotyytyväisyyteen, kun taas naisen kokemukseen se vaikutti. Terapeutin aktiivinen rooli seksistä kysyjänä ei vaikuttanut tässä tapauksessa yhteistyösuhteeseen miehen kanssa, mutta naisen kohdalla se saattoi vaikuttaa kokemukseen heikosta terapiasuhteesta sekä yleiseen tyytyväisyyteen istuntoa kohtaan. Ylipäätään kyseisestä temasta puhuminen saattoi olla naiselle erityisen hankalaa, sillä hän siirsi keskustelun vaikeasta aiheesta pois.

Viimeinen diskurssianalyysilla tutkittu tekstinäyte sijoittui pettämisen tai pettämisepäilyn luokkaan. Istuntotyytyväisyysarvioiden mukaan sekä nainen että mies olivat kriittisten kohtien mukaan tyytyväisiä istuntoon. Pieniä eroavaisuuksia löytyi ulottuvuuksien välillä, mutta ei mitään merkittäviä. Diskurssianalyysilla tutkittaessa havaitsimme, että nainen otti tämän vaikean aiheen eli pettämisen puheeksi. Lopuksi terapeutti ohjasi keskustelun pois pettämisestä. Myös näiden istuntoarvioiden perusteella voimme tulkita, että vaikeista asioista puhuminen ei vaikuttanut asiakkaiden kokemaan tyytyväisyyteen istuntoa kohtaan. Tämän perusteella näyttää myös siltä, että asiakkaat kykenevät itse tuomaan vaikeita aiheita keskusteluun ilman, että se vaikuttaa yhteistyösuhteeseen. Myöskään naisen esille tuoma vaikea aihe ei vaikuttanut miehen istuntotyytyväisyyteen.

Kokonaisuudessaan näyttää siltä, että vaikeita aiheita voidaan nostaa puheeksi sekä asiakkaiden että terapeuttien toimesta ilman, että se vaikuttaa asiakkaiden kokemaan istuntotyytyväisyyteen ja terapeutin allianssiin. Yhden pariskunnan naisen istuntotyytyväisyysarvioiden mukaan näyttää siltä, että mikäli teema on liian vaikea käsiteltäväksi, asiakas voi itse siirtää keskustelun pois haastavasta aiheesta. Vaikean aiheen käsittely voi vaikuttaa istuntotyytyväisyyteen. Samasta istunnosta tehdyt arviot voivat myös erota toisistaan, riippuen siitä, millaisia pariskunnan osapuolten henkilökohtaiset kokemukset ovat.

4. POHDINTA

Pelkästään seksuaaliseen väkivaltaan keskittyviä aiempia tutkimuksia löytyi hyvin vähän. Enemmistö aiemmista tutkimuksista ovat keskittyneet laajemmin kaikkiin parisuhdeväkivallan

muotoihin. Tässä tutkimuksessa tutkittiin sitä, millaista seksuaalista väkivaltaa parisuhdeväkivallan takia pariterapiaan hakeutuneet asiakkaat toivat esille pariterapiaistunnoilla ja miten seksuaalinen väkivalta näyttäytyi sukupuolistuneisuuden näkökulmasta. Istunnoilla puhuttiin seksuaalisesta väkivallasta ja sen eri muodoista. Pariskuntien tuottamista litteroiduista tekstinäytteistä muodostui viisi eri luokkaa: väkivallan vaikutus pariskuntien seksielämään, seksistä ja hellyydenosoituksista pidättäytyminen vallankäyttönä, kumppanin seksuaalisten ominaisuuksien arvosteleminen, seksiin painostaminen ja pettäminen tai epäily pettämisestä. Sekä seksuaalisen väkivallan käyttäjinä että uhreina olivat niin naiset kuin miehet. Perinteiset sukupuoliroolit vaikuttivat seksuaalisen väkivallan käyttämiseen ja siihen suhtautumiseen.

Lisäksi tutkimme sitä, miten vaikeista aiheista puhutaan ja onko näistä aiheista puhumisella yhteyttä asiakkaiden istuntotyytyväisyyteen. Tämän tutkimuksen mukaan haastavista aiheista puhuttiin väkivallan hoitoon suunnatussa pariterapiassa. Näitä teemoja pystyivät nostamaan keskusteluun mukaan sekä asiakkaat että terapeutit ilman, että se näyttäisi vaikuttavan istuntotyytyväisyyteen. Tyytyväisyys on kuitenkin subjektiivinen kokemus, jonka vuoksi puhuminen asiakkaan erityisen haastavaksi kokemasta aiheesta voi vaikuttaa negatiivisesti istuntoarvioihin.

4.1. Parisuhteessa esiintyneen seksuaalisen väkivallan ilmeneminen ja vaikutukset

Väkivalta vaikuttaa kokonaisvaltaisesti pariskuntien seksielämään. Tuloksiemme mukaan väkivallan vaikutukset näkyvät parisuhteessa seksin määrän vähenemisenä tai puuttumisena kokonaan, seksuaalisen kiinnostuksen hiipumisena sekä pelkona lähestyä kumppania. Väkivallan lisäksi seksin määrään parisuhteessa voivat vaikuttaa lapsiperhearkki, väsymys, työajat sekä toiveet kokonaisvaltaisesti paremmasta suhteesta, johon kuuluisi tasavertaisuutta ja huomiointia. Tuloksemme viittaavatkin siihen, että väkivalta ei ole ainoa pariskuntien seksielämään vaikuttava tekijä. Tämä on havaittu myös aiemmissa tutkimuksissa, joissa seksuaalisen halun on todettu olevan muuttuva käsite sekä yksilöllinen ominaisuus, joka vaihtelee elämäntilanteen mukaan (Haavio-Mannila & Kontula, 2001). Tutkimukssamme väkivallan kuitenkin havaittiin vaikuttavan seksuaaliseen halukkuuteen, joten väkivaltateema on tärkeää huomioida keskusteluissa, kun tiedetään, että suhteessa on esiintynyt vallankäyttöä.

Väkivalta koetaan satuttavana ja sillä on vakavia seurauksia uhrin käyttäytymiseen, tunne-elämään ja ihmissuhteisiin (Nyqvist, 2001; Ojuri, 2006). Lisäksi parisuhdeväkivallasta erityisen

haavoittavan kokemuksen tekee se, että tekijä on läheinen ja tärkeä ihminen (Husso, 2003). Parisuhdetta rakennetaan keskinäiselle luottamukselle, johon kuuluu turvallisuutta ja ennustettavuutta (Husso & Virkki, 2008). Parisuhteeseen kuuluvaan seksielämään sisältyy olennaisesti kokemus läheisyydestä ja luottamuksesta. Väkiältä suhteessa vaikuttaa keskinäiseen turvallisuuteen sitä horjuttaen. Tutkimuksessamme erilaiset vallankäytön muodot vaikuttivat läheisyyden vähenemiseen suhteessa, joka puolestaan voi johtaa seksin vähenemiseen. Alistaminen, rajoittaminen ja henkinen painostaminen ovat negatiivisesti yhteydessä haluun harrastaa seksiä kumppanin kanssa, joka voi johtaa seksielämän hiipumiseen. Tähän viittaavat myös aiemmat tutkimustulokset, joiden mukaan parisuhteen onnistuneeksi koettuun seksielämään ja seksuaaliseen halukkuuteen liittyy keskeisesti myös muu hellyys ja läheisyys parisuhteessa (Haavio-Mannila & Kontula, 2001; Määttä, 2000). Myös pelko lähestyä omaa kumppania voi vähentää suhteessa koettua läheisyyttä. Jo pelkän väkivallan uhan voidaan ajatella aiheuttavan pelkoa, sillä on todettu, että jopa harvoin toistuva väkiältä aiheuttaa pelon tunteita (Holma, 2005). Suhteesta puuttuva turvallisuuden tunne vaikuttaa pariskunnan kokemaan läheisyyteen toistensa kanssa ja sitä kautta myös seksielämään.

Tuloksistamme nousi esiin etenkin naisten kokemuksia väkivallan uhreina. Aiemman tutkimustiedon pohjalta tiedetään myös, että väkivallan fyysiset ja psyykkiset seuraukset vähentävät naisten seksuaalista mielihyvää ja halukkuutta (Cobia, Robinson & Edwards, 2008). Väkivallan seurauksena voi esiintyä myös masennusta, jonka on todettu vähentävän seksuaalista tyytyväisyyttä, halukkuutta ja kiihottumista sekä lisäävän seksuaalisuuteen liittyvää vastenmielisyyttä. Näiden väkivallan seurauksien on havaittu pysyvän, vaikka itse väkiältä suhteessa olisikin loppunut. Väkivallan seuraukset vaikuttavat seksuaalisuuteen liittyviin luottamukseen ja syyllisyyden tunteisiin, joiden käsitteleminen saattaa olla avainasemassa onnistuneen pari- tai seksuaaliterapian kannalta. Tämä näkyi myös meidän tutkimuksessamme siten, että suhteessa esiintynyt väkiältä vaikutti seksuaaliseen halukkuuteen, vaikka ainakaan fyysistä väkivaltaa ei enää suhteessa esiintynyt. On ymmärrettävää, että satuttavan kokemuksen jälkeen sekä luottamuksen puuttuessa uhrin ei tee mieli olla intiimissä suhteessa väkivallantekijän kanssa.

Väkivallan vaikutuksia voi pohtia myös siitä näkökulmasta, onko seksistä ja hellyydenosoituksista pidättäytyminen vallankäyttöä kumppanin puolelta. Hellyydenosoituksista ja seksistä pidättäytyminen voivat olla seksuaalista väkivaltaa (Davies ym., 1995). Tutkimuksessamme pariskunnat eivät kokeneet seksistä pidättäytymistä suoranaisesti parisuhdeväkivaltana. Tuloksissamme tulkinnat seksistä pidättäytymisestä vaihtelivat sukupuolten välillä huonoa oloa tuottavan vallankäytön ja itsemääräämisoikeuden välillä. Vallankäytön näkökulman lisäksi pidättäytymistä selitettiin elämäntilanteella, luottamuksen puutteella, biologiaan

liittyvillä tekijöillä sekä toiveilla tasavertaisemmasta suhteesta. Pidättäytymiseen voi vaikuttaa kaipuu tasavertaisemmasta suhteesta, joka on luonnollinen toive. Aiemman tutkimuksen mukaan tasa-arvo suhteessa on yhdistetty parisuhdetyytyväisyyteen, suurempaan avio-onneen ja hyvinvointiin (Päivinen & Holma, 2018). Näin ollen seksistä pidättäytyminen ei välttämättä ole vallankäyttöä, vaan itsemääräämisoikeuden toteuttamista.

Kuitenkin tarkoituksellinen seksistä pidättäytyminen ja toisen seksuaalisten tarpeiden laiminlyönti ovat seksuaalista väkivaltaa (Nyqvist, 2001). Tutkimustulostemme mukaan pidättäytyminen voitiin nähdä väkivaltana, jos sen koettiin tahallisesti tuottavan suhteen toiselle osapuolelle huonoa oloa. Tästä voi seurata seksiin painostamista pariskunnan toiselta osapuolelta, joka kokee tulleen laiminlyödyksi. Kuitenkaan tämä painostaminen ei välttämättä ole tarkoituksellista vallankäyttöä, vaan se voi olla myös toive normaalista parisuhteeseen kuuluvasta läheisyydestä ja intiimiydestä. Seksiin painostaminen ja pakottaminen voivat linkittyä toisiinsa, jolloin jo painostamisen tunnistaminen on väkivallan ehkäisyn kannalta tärkeää.

Seksuaalisuudella on merkittävä rooli läheisyyden ilmaisukeinona parisuhteessa ja seksi on asia, joka erottaa parisuhteen muista ihmissuhteista (Määttä, 2000). Seksi koetaan usein tärkeäksi osaksi hyvää parisuhdetta ja yhteenkuuluvuus on yksi ihmisen perustarpeista (Deci & Ryan, 2000; Haavio-Mannila & Kontula, 2001). Tästä johtuen onkin ymmärrettävää, että seksin puuttuminen suhteesta ja toisen pidättäytyminen seksistä voivat tuntua toisesta osapuolesta pahalta ja turhautavalta. Kokemus omien tarpeiden tyydyttämättä jäämisestä kumppanin tarkoituksenmukaisen toiminnan takia voi johtaa seksiin painostamiseen. Sekä seksiin painostaminen että raiskaukset ovat selkeästi määriteltävissä seksuaaliseksi väkivallaksi (Karkulehto & Rossi, 2017; Nyqvist, 2001). Kuitenkin seksiin painostamisen määrittelemisen väkivallaksi on pakottamiseen verrattuna haastavampaa, sillä suostumuksellisuuden ja tahdonvastaisuuden raja on usein häilyvä (Lindman, 2015). Tulkintaerot ja eri kokemukset seksistä pidättäytymisestä voivat johtaa väkivallan kehään, jossa seksistä pidättäytyminen voi aiheuttaa seksiin painostamista.

Nöyryyttävästi ja alentavasti puhuminen toisen seksuaalisuudesta sekä kumppanien seksuaalisten ominaisuuksien arvosteleminen ovat osa seksuaalista väkivaltaa ja niillä tähdätään uhrin seksuaalisen identiteetin horjuttamiseen (Nyqvist, 2001). Tuloksissamme tämä näkyi sukupuolistuneena väkivaltana, joka kohdistui kumppanin seksuaalisen suuntautumisen kyseenalaistamiseen sekä ulkonäön arvosteleamiseen. Toisen seksuaalisten ominaisuuksien tai ulkonäön arvosteleminen negatiivisävytteisesti aiheuttaa haluttomuutta, joka puolestaan voi kytkeytyä seksin vähyyteen suhteessa. Käsitys omasta sukupuolisesta viehättävyydestä on tutkitusti yhteydessä yhdyntäaktiivisuuteen (Haavio-Mannila & Kontula, 2001). Toisen arvosteleminen

voidaan nähdä myös henkisenä väkivaltana ja onkin havaittu, että seksuaaliseen väkivaltaan sekoittuvat usein niin fyysinen kuin henkinenkin väkivalta (Malinen, 2005; Nyqvist, 2001; Ojuri, 2006). Tämä tuki myös meidän tuloksiamme, joissa seksuaalisen väkivallan tekoa määriteltiin henkisenä väkivaltana. Ei ole niinkään relevanttia, mistä väkivallan muodosta on kyse, kunhan väkivalta ylipäättään tunnistetaan ja sitä hoidetaan.

Pettäminen sekä suhteen aloittamisella uhkaaminen ovat seksuaalista väkivaltaa (Davies ym., 1995; Nyqvist, 2001). Aineistostamme löytyi runsaasti mustasukkaisuuspuhetta sekä suurimmaksi osaksi epäilyjä kumppanin uskottomuudesta. Lisäksi esille nousi myös aiemmin suhteessa tapahtunutta pettämistä. Parisuhteissa on erilaisia rajoja sekä tulkintoja siitä, mikä on pettämistä. Väkivaltaan kuuluu oleellisesti kokemus loukatuksi tulemisesta ja läheisen ihmisen haavoittava toiminta on psyykkisesti sekä kuormittavaa että haitallista (Flinck & Paavilainen, 2010; Husso, 2003; Nyqvist, 2001). On luonnollista, että parisuhteen toinen osapuoli kokee itsensä loukatuksi epäillessään kumppaninsa olleen uskonon. Pettäminen murentaa suhteen luottamuksen ja yhtenäisyyden sekä intiimiyden kokemuksen (Husso & Virkki, 2008). Tämä tukee myös meidän tuloksiamme, joissa pettämisepäily loukkasi toista osapuolta ja luottamuksen puuttuminen heikensi seksuaalista halukkuutta.

4.2. Seksuaalinen väkivalta sukupuolistuneisuuden näkökulmasta

Aiempien tutkimusten mukaan sukupuoleen liittyvä puhe on yhteydessä vallankäyttöön ja pariterapiassa tärkeä lähtökohta on vallan jakautuminen pariskunnan osapuolten välillä (Sutherland ym., 2017; Päivinen & Holma, 2017). Havaitsimme tutkimuksessamme, että sukupuolistunut puhe on osa seksuaalista väkivaltaa sekä vallankäyttöä ja se voi ylläpitää parisuhteen osapuolten välistä epätasa-arvoa. Tämä näkyi esimerkiksi naisen seksuaalisten ominaisuuksien sukupuolistuneena arvostelemisena. Seksistiset viittaukset naissukupuoleen ja sen ominaisuuksiin ovat yhteydessä sukupuolten epätasa-arvon oikeuttamiseen ja ylläpitämiseen (Sutherland ym., 2017). Miesten onkin havaittu kasvavan maskuliinisuuteen liittyvien oletusten keskellä, joita saatetaan todistella väkivallalla (Jokinen, 2017). Tämä naissukupuolen alistaminen voi olla maskuliinisuuden todistelua. Terapeuttien osalta neutraali näkökulma sukupuolia kohtaan saattaa edesauttaa vallankäytön jatkumista suhteessa, jota olisi tarkoitus terapiassa heikentää (Goldenberg & Goldenberg, 2013; Sutherland ym., 2017). Terapeuttien onkin tärkeää puuttua istunnoilla sukupuolistuneisuuteen niin puheina kuin käytänteinä, jotta vallankäyttö suhteessa ei jatkuisi.

Sukupuolistuneisuus ilmeni seksuaalista väkivaltaa tutkittaessa usein toistuvina diskursseina patriarkaalista sukupuolirooleista koskien sekä miehiä että naisia. Tutkimuksemme mukaan aviomiehen rooliin nähtiin kuuluvan aloitteellisuus seksiin sekä seksielämän ylläpito suhteessa. Tämä tukee näkemystä siitä, että maskuliinisuudessa arvostetaan edelleen valtaa, voimaa ja ulospäin suuntautuvaa aktiivisuutta (Ronkainen, 2017). Aviovaimon velvollisuuksina puolestaan toistui jatkuva suostumus seksiin. Traditionaaliset sukupuoliroolit, joiden mukaan ajatellaan, että miehellä on oikeus vaimonsa kehoon ja vaimolla puolestaan on velvollisuus suostua seksiin, ovat yhteydessä seksuaaliseen väkivaltaan (Lindman, 2015). Tuloksemme vahvistavat perinteistä näkemystä siitä, että kun on kyse seksistä, mies nähdään ottajana ja nainen puolestaan antajana. Lisäksi aviovaimon rooliin nähtiin kuuluvan miehen hoivaaminen ja huolenpito. Tämä vastaa yleistä näkemystä siitä, että sosiaalisen ja emotionaalisen tuen antaminen nähdään parisuhteessa usein naisen rooliin kuuluvaksi ja naiseudessa perinteisesti arvostetaan hoivaa ja empatiaa (Määttä, 2000; Ronkainen, 2017). Erityisesti aviovaimon rooli sekä siihen kuuluvat aiemmin mainitut velvollisuudet korostuivat lähinnä väkivallantekijöiden puheissa. Väkivallantekijöillä on havaittu olevan perinteisemmät sukupuolirooliodotukset, joiden rikkoutuminen voi aiheuttaa torjuntaa ja vihamielisyyttä (Juvonen, 2016; Partanen & Holma, 2002) Väkivaltaiset miehet eivät näe naisilla samanlaisia oikeuksia parisuhteessa kuin itsellään ja kokevat naisen olevan omaa omaisuuttaan (Partanen, 2005). Väkivallan käsittäminen luonnollisena voi johtaa sen oikeuttamiseen. Väkivaltaa voi pahimmillaan lisätä tekijän kokemus siitä, että hänen stereotyyppiset sukupuolirooliodotuksensa eivät täyty suhteessa. Tutkimuksemme pohjalta näyttää siltä, että seksuaalisen väkivallan tekoja saatetaan selittää sillä, että mies kokee naisen olevan parisuhteessa velvollinen sukupuoliyhteyteen milloin vain. Tätä vahvistavat myös meidän tuloksemme, joissa pettymystä väkivallantekijässä herätti se, että kuviteltu vaimon rooli ei täyttynyt. Pettymys ja turhautuminen tulivat esille tekijän käyttäminä diskursseina ihannevaimon roolista ja syyllistävinä puheina seksistä pidättäytymisestä sekä seksiin painostamisena.

Niin historiassa kuin edelleen nykypäivänä elää käsitys siitä, että miehillä on enemmän valtaa parisuhteessa (Lindman, 2015). Tutkimuksessamme esille tulleet naisten kokemat patriarkaaliset sukupuoliroolit kuvaavat edelleen yhteiskunnassamme näkyvää miesten valta-asemaa. Sukupuoliroolit kytkeytyvät vallankäyttöön ja alistamiseen. Osa väkivaltaa käyttäneistä miehistä ei näe naisen hyvinvointia itseisarvona, vaan puolison hyvinvointi on lähinnä tärkeää välineellisesti, jotta perheellinen nainen jaksaa kasvattaa lapset (Partanen, 2005). Naisilla ei myöskään koeta olevan oikeuksia tasavertaisena yksilönä suhteessa.

Seksistä pidättäytymiseen voi liittyä myös miehen ja naisen erilaiset käsitykset seksin merkityksellisyydestä itselleen tai parisuhteelleen sekä koettu tyytyväisyys tai tyytymättömyys

vallitsevan seksin määrään. Miehillä ja naisilla onkin tutkittu olevan erilaisia näkökulmia seksuaalisuuteen ja odotuksiin parisuhteista (Goldenberg & Goldenberg, 2013). Löysimme tutkimuksessamme eroja siinä, millaisia lähestymistapoja naisilla ja miehillä on silloin, kun tavoitteena on seksuaalinen kanssakäyminen. Tutkimuksessamme seksistä pidättäytyjiä löytyi molemmista sukupuolista. Tuloksiemme mukaan miessukupuolen seksuaalisesta halukkuudesta huolimatta saattoi esiintyä seksistä pidättäytymistä muista tekijöistä, kuten luottamuksen puutteesta, johtuen. Naisilla pidättäytymisen syiksi lukeutuivat toive tasavertaisemmasta suhteesta, pelko lähestyä puolisoa sekä patriarkaaliset sukupuolirooliodotukset, joita nainen ei itse hyväksy. Kuitenkin seksiin painostajina oli vain miehiä. Tutkimuksemme valossa näyttää siis siltä, että miehillä oli seksuaalista halukkuutta naisia enemmän. Tämä tukee myös aiempia tutkimustuloksia, joiden mukaan suomalaiset naimisissa olevat naiset painottivat seksin merkitystä parisuhteen kannalta vähemmän kuin miehet (Haavio-Mannila & Kontula, 2001). Joka neljäs aviovaimo koki sukupuolielämän joko vähän tai ei lainkaan merkittäväksi seikaksi parisuhteessaan. Lisäksi alle 60-vuotiaat naiset olivat miehiin verrattuna tyytyväisempiä seksin määrään parisuhteessaan. Noin kymmenesosa naimisissa olevista naisista olisi toivonut seksiä olevan harvemmin parisuhteessaan, kun taas miehillä esiintyi toiveita yhdyntöjen harvenemisestä melko vähän.

Vallankäyttö seksuaaliseen väkivaltaan liittyen näkyi istunnoilla myös siinä, kuinka mies liitti naisen haluttomuuden vain hormonaalisiin tekijöihin. Näin ollen mies ei huomioinut oman toimintansa vaikutuksia tai muita haluttomuuteen mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksessamme haluttomuuteen vaikutti suhteessa esiintyvä väkivalta sekä sen seuraukset. Kaikille kuuluva oikeus määritellä omat rajansa ja halunsa on tärkeä osa seksuaalista kanssakäymistä. Haluttomuuden määrittely vain biologiasta johtuvaksi mitätöi naisen itsemääräämisoikeuden seksin suhteen, jota parisuhteessa kuuluisi kunnioittaa. Rajanveto seksuaalisen väkivallan ja itsemääräämisoikeuden välillä on kuitenkin vaikea määritellä. Tuloksemme saavat tukea myös aiemmista tutkimuksista, joissa väkivaltaa käyttäneiden miesten on todettu siirtävän vastuuta väkivallasta uhrille, vähättelevän ja pyrkivän kieltämään väkivaltaista käyttäytymistä (Ajo ym., 2005). Naisiin kohdistettu väkivalta saatetaan ajatella luonnollisena ja sen selittämistä ei nähdä tarpeellisena (Partanen, 2005). Aiemmissä tutkimuksissa on kuitenkin todettu, että naisilla todella on vähemmän seksihaluja kuin miehillä, vaikka suhteessa ei esiintyisi väkivaltaa. Kaikissa tutkittavien edustamissa ikäryhmissä seksuaalista haluttomuutta oli naisilla moninkertaisesti enemmän kuin miehillä ja yli 60 ikävuoden jälkeen sukupuolten halukkuuserot olivat melkein kymmenkertaiset (Haavio-Mannila & Kontula, 2001). Seksuaalisesti haluton nainen pidättäytyy tyypillisesti myös muusta parisuhteeseen kuuluvasta läheisyydestä. Haluttomuus seksiin voi etenkin ikääntyessä liittyä naissukupuolen kokemiin hormonaalisiin muutoksiin, mutta taustalla

voivat olla myös muut parisuhteeseen liittyvät ongelmat, kuten vuorovaikutuksen pulmat tai väkivalta.

4.3. Puhuminen vaikeista aiheista

Vaikeista aiheista puhumisen suhteen kiinnostuksemme oli erityisesti siinä, vaikuttaako näistä aiheista puhuminen asiakkaiden kokemaan istuntotyytyväisyyteen, kuka vaikeat aiheet tuo mukaan keskusteluun ja miten keskustelu niistä eteni. Määrittelimme tutkimuksessamme vaikeiksi aiheista seksistä ja parisuhdeväkivallasta puhumisen. Niillä istunnoilla, joilta tutkimme istuntotyytyväisyyslomakkeita, keskusteltiin väkivallan vaikutuksista pariskunnan seksielämään, seksistä ja hellyydenosoituksista pidättäytymisestä vallankäyttönä sekä pettämisestä. Istuntotyytyväisyyden ajatellaan mittaavan terapeutista allianssia, joka on yhdistetty terapian tuloksellisuuteen (Duncan ym., 2003; Kuhlman, 2013).

Yleisesti asiakkaat arvioivat istunnot hyviksi ja tämä kertoo siitä, että myös vaikeita aiheita, kuten väkivallan ja seksin käsittelemistä, pidettiin tärkeänä. Tutkittaessa vaikeista aiheista puhumista olemme huomioineet vain diskurssianalyysillä tarkastellut aiheet. Tämä jättää mahdollisuuden sille, että istuntotyytyväisyyteen ovat vaikuttaneet myös muut istunnolla käsitellyt aiheet tai asiakkaiden henkilökohtaiset tekijät, kuten vireys- tai mielentila.

Aiempien tutkimusten pohjalta tiedetään, että ihmiset saattavat kokea vaikeiksi aiheiksi seksuaalisuudesta ja sukupuolielämästä puhumisen (Määttä, 2000). Seksuaalisuus on niin intiimi osa elämää, että siitä puhuminen jo omalle kumppanillekin voi tuntua vaikealta (Ruonala & Herkama, 2015). Erona näihin aiempiin tutkimustuloksiin havaitsimme, että seksistä pystyttiin puhumaan pariterapiassa. Tästä pystyimme päättämään, että seksi ei ole aiheena niin haastava, että siitä ei voitaisi puhua terapiassa. Tuloksienne perusteella näyttää myös siltä, että istuntotyytyväisyyteen ei vaikuta se, kuka tuo vaikeat aiheet mukaan keskusteluun. Asiakkaat itse pystyvät ja todennäköisesti myös haluavat ottaa näitä haastavia asioita puheeksi. Aiemmin on todettu väkivallan uhrien toivovan tarinalleen kuuntelijaa (Nyqvist, 2001). Tämän perusteella voidaan olettaa, että uhreilla on sekä toive että tarve puhua näistä vaikeista asioista. Tutkimuksessamme terapeutit eivät vältelleet vaikeita asioita, vaan tarttuivat niihin rohkeasti ja uskalsivat myös pysähtyä niiden äärelle. Tämä näkyi esimerkiksi väkivallan ja sen vaikutusten pohtimisena pariskunnan seksielämään, joista molemmat ovat haastavia aiheita. Rohkeuteen ottaa

aiheita puheeksi vaikuttaa todennäköisesti taustatiedot, joiden mukaan parisuhteessa on ollut väkivaltaa ja jonka takia pariskunnat ovat hakeutuneet pariterapiaan.

Tutkimuksemme tärkeä viesti terapeuteille on, että vaikeita asioita voi ottaa puheeksi ilman, että yhteistyösuhde kärsii. Terapeuttien on hyvä pohtia sitä, kuinka asioiden, esimerkiksi seksin vähyyden, normalisointi voi peittää alleen henkistä väkivaltaa ja epätasa-arvoa. Tutkimuksessamme emme varsinaisesti huomioineet sitä, millainen terapeutin allianssi on ollut ennen vaikeista aiheista puhumista. Edes ensimmäisillä terapiaistunnoilla ei ole allianssin kannalta merkityksellisiä hetkiä, joka terapeutin on hyvä huomioida (Laitila, 2004). Sutherland ym. (2017) ovat todenneet, että sukupuoleen liittyvästä epätasa-arvoisuudesta ja näin ollen myös muista vaikeista aiheista voidaan puhua vasta, kun terapeutin allianssi on vahva. On todennäköistä, että vahva terapeutin allianssi mahdollistaa asiakkaille todella vaikeista aiheista keskustelemisen. Tutkimuksemme diskurssianalyysit vaikeista aiheista puhumisesta on tehty terapian ensimmäisiltä istunnoilta, mutta siitä huolimatta terapeutin allianssi ei ole huonontunut, vaikka terapiasuhte on ollut vasta rakentumassa. Tämän perusteella uskallamme väittää, että vaikeita aiheita ei tarvitse vältellä ja niitä voidaan ottaa puheeksi myös terapian alkuvaiheessa harkintaa käyttäen. Aiempien tutkimusten perusteella terapeutin on hyvä huomioida ajoitus, konteksti sekä asiakkaan ahdistuneisuuden taso puheenaiheita valittaessa terapiaistunnoilla (Laitila, 2004).

Aiemmin on havaittu, istunnolla tapahtuvaan vallankäyttöön puuttumatta jättäminen on yhteydessä heikkoon istuntotyytyväisyyteen ja sitä kautta terapeutin yhteistyösuhteeseen (Kulta, Kyrö & Holma, 2013). On mahdollista, että pariskuntien istuntotyytyväisyydet tutkimuksessamme olisivat olleet heikompia, jos vaikeista asioista ei olisi puhuttu. Aiempien tutkimustulosten mukaan väkivallan uhrin toivovat ja hyötyvät siitä, että terapiassa puhutaan myös vaikeista asioista, sillä muuten heistä voi tuntua, että ei olla tärkeiden aiheiden äärellä (Hakala, 2008; Husso, 2003; Nyqvist, 2001). Haastavista aiheista puhumiseen liittyvästä vaikeudesta huolimatta niistä on tärkeää pystyä keskustelemaan. Vaikeus ja epävarmuus ovat vaikeista aiheista puhumiseen liittyviä ominaisuuksia, ei niinkään asioita, joita auttajan pitäisi säikähtää tai joista pitäisi päästä eroon (Laitila, 2004).

Aineistostamme löytyi kuitenkin yksi nainen, joka oli tyytymätön istuntoon, jossa terapeutti nosti vaikean aiheen esille. Tämä ei kuitenkaan välttämättä liity siihen, kuka nostaa aiheen esille, vaan tyytyväisyyden voi vaikuttaa muut syyt. Tutkimamme perusteella keskustelutilanteessa istunnolla esiintyi naiseen kohdistuvia pettämiseen liittyviä syytöksiä ja tämä on voinut vaikuttaa siihen, kuinka nainen siirtää keskustelun pois vaikeasta aiheesta eikä ole tyytyväinen istuntoon. Pettäminen on vaikea aihe, johon liittyy syyllisyyden ja häpeän tunteita ja tämä vaikuttaa asiasta puhumiseen. Vaikeuteen puhua haastavista asioista liittyy vaikeita tunteita, kuten häpeää, jotka

voivat vaikuttaa asian kohtaamiseen (Husso, 2003; Malinen, 2005). Toisaalta tutkimustuloksemme osoittavat, että pettämisestä voidaan myös puhua pariterapiassa ilman, että se vaikuttaa negatiivisesti istuntotyytyväisyyteen. Erot vaikeisiin aiheisiin suhtautumisessa ja niistä puhumisessa kytkeytyvät aiempiin elämäkokemuksiin, kiintymyssuhteeseen sekä persoonallisuuteen, erityisesti temperamenttieroihin, niin asiakkailta kuin terapeuteillakin. Ihmisillä on eroja sen suhteen, miten he reagoivat vaikeisiin elämäntilanteisiin sekä niistä puhumiseen (Keltikangas-Järvinen, 2010).

Pariskunnan subjektiiviset kokemukset istuntotyytyväisyyttä kohtaan voivat erota toisistaan, vaikka istunnolla on käsitelty molemmille yhteisiä teemoja. Tämä ilmeni tutkimuksessamme siten, että aiemmin mainitun tyytymättömän naisen mies oli kuitenkin tyytyväinen kaikkiin lomakkeessa mitattuihin osa-alueisiin. Tähän voivat olla yhteydessä edellä mainitut syyt, jotka vaikuttavat vaikeista aiheista keskustelemiseen. Väkivallan takia pariterapiaan tulleiden pariskuntien kanssa vaikeista aiheista keskustellessa toinen on usein väkivallantekijä ja toinen uhri, joka voi vaikuttaa pariskunnan osapuolten kokemaan ja mahdollisesti toisistaan eroaviin tyytyväisyysarvioihin.

4.4. Tutkimuksen rajoitukset ja vahvuudet

Haasteena tutkimuksessamme oli aineiston löytäminen, joka johti siihen, että aineistomme oli pieni ja valikoitunut. Tutkittavat olivat homogeeninen ryhmä siinä mielessä, että he kaikki valikoituivat tutkimukseen mukaan ACBI -lomakkeen vastausten perusteella. Vaikka puhetta seksuaalisesta väkivallasta löytyi pariterapiaistunnoilta, sen etsiminen oli haasteellista, sillä teemasta puhuttiin harvoin suoraan tai sitä käsiteltiin perusteellisesti. Tämä näkyi siinä, että moni valituista pareista oli merkinnyt ACBI -lomakkeeseen väkivallan olleen myös seksuaalista, mutta sitä ei välttämättä käyty varsinaisena asiana läpi terapiaistunnoilla.

SRS -lomakkeita voidaan pitää niin tutkimuksemme vahvuutena kuin heikkoutenakin, sillä lomakkeiden reliabiliteetin ja validiteetin on havaittu olevan hyväksyttävää tasoa, mutta pidemmällä mittarilla saataisiin vielä luotettavampia tuloksia (Duncan ym., 2003; Kuhlman, 2013). Tuloksiin voi vaikuttaa myös se, että terapia-asiakkaat ovat arvioineet SRS -lomakkeita jokaisen istunnon jälkeen tietyllä tyyllillä, joka säilyy samanlaisena istuntojen välillä. On myös mahdollista, että asiakkaat eivät ole keskittyneet tosissaan lomakkeiden täyttämiseen enää istunnon jälkeen.

Lisäksi pienen ja valikoituneen aineiston takia laajoja yleistyksiä tuloksistamme ei voida tehdä, sillä tulokset saattavat heijastella juuri aineistoomme valikoituneiden pariskuntien kokemuksia sen sijaan, että ne antaisivat laajemman kuvan seksuaalisesta väkivallasta

sukupuolistuneisuuden näkökulmasta sekä vaikeista aiheista puhumisesta. Tutkimuksemme tuloksia onkin syytä pitää suuntaa antavina. Toisaalta tutkimuksemme tavoitteena ei ollut saada yleistettäviä tuloksia, vaan lisätä ymmärrystä kyseessä olevasta ilmiöstä. Olemme käyttäneet tutkimuksessamme sanatarkkoja tekstinäytteitä, jotka havainnollistavat aineistosta tekemiämme päätelmiä. Isompien vastaajien joukkoon perustuva tutkimus tulevaisuudessa voi tarjota laajemman näkemyksen aiheesta.

Pariterapiaa tutkimuksen kontekstina voidaan pitää sekä rajoituksena että vahvuutena. Pariterapian teemoja ohjaavat osakseen terapeutit. Jos terapeutit eivät näe seksuaalista väkivaltaa merkittävänä pariskunnan kannalta tai heillä on estyneisyyttä teemasta puhumisen suhteen, voi käydä niin, että seksuaalinen väkivalta ei tule esille istunnolla. Kyseessä on kuitenkin arka aihe, jonka esille nostaminen voi olla ja usein onkin haasteellista. Pariterapiaistunnot voidaan nähdä myös vahvuutena, sillä ne saattavat mahdollistaa pariskunnalle tilan, jossa voi keskustella vaikeistakin teemoista, jotka arkielämässä jäävät käsittelemättä. Näin ollen myös seksuaalinen väkivalta saattaa nousta keskustelun aiheeksi.

Tutkimuksemme vahvuutena näemme myös sen, että saadut tulokset vastaavat suurelta osin tutkimuskysymyksiimme (Tuomi & Sarajärvi, 2009). Lisäksi esille nousi luokka väkivallan vaikutuksista pariskuntien seksielämään, joka suoranaisesti ole seksuaalista väkivaltaa. Samankaltaisten teemojen esiin nouseminen eri pariskunnilta vahvistaa tutkimuksemme tuloksia. Myös erilaiset tutkimusmenetelmät, kuten sisällönanalyysi sekä diskurssianalyysi ja tutkimusvälineenä käytetyt SRS -lomakkeet ovat tutkimuksemme vahvuuksia sekä lisäävät luotettavuutta. Vahvuudeksi lukeutuu myös tutkimuksen tekeminen kahden henkilön voimin, jolloin on voitu yhdistellä näkemyksiä ja mahdollistaa parempi objektiivisuus. Yhdessä tekemisen voidaan katsoa parantavan luokittelun luotettavuutta, sillä luokittelussa oli mukana kahden ihmisen näkökulma (Latvala & Vanhanen-Nuutinen, 2001). Aineiston analyysissä korostuvat tutkijan taidot, arvostukset ja oivalluskyky. Näin ollen sekä tutkimuksen vahvuutena että heikkoutena voidaan nähdä tutkija itse. Olemme tiedostaneet, että omat käsityksemme voivat vaikuttaa tutkimuksen sisältöön varsinkin, kun aiheena on parisuhdeväkivalta, joka herättää monenlaisia tunteita. Tämän olemme huomioineet tiedostamalla tutkimuksen tekemiseen liittyvät haasteet sekä peilaamalla käsityksiämme toistemme kanssa jatkuvasti tutkimuksen edetessä.

Tutkimuksemme vahvuutena näyttäytyy myös uuden näkökulman löytäminen, sillä ainakaan meidän tietojemme mukaan seksuaalisesta väkivallasta sukupuolistuneisuuden näkökulmasta ei ole tehty aiemmin samankaltaista tutkimusta. Seksuaalisen väkivallan seuraukset ovat haavoittavia ja siitä keskusteleminen on tärkeä osa parisuhdetta, joten tutkimus toi uutta tietoa istunnoilla esille tulevista seksuaalisen väkivallan muodoista. Myös sukupuolistuneisuuden näkökulman esiin

nostaminen on tärkeää, sillä aiempien tutkimusten mukaan vallan epätasapainolla pariskunnan välillä on vaikutusta terapiaprosessiin (Päivinen & Holma, 2018). Toivomme tutkimuksemme antavan mahdollisesti lisäeväitä terapiatyötä tekeville sekä parisuhdeväkivallan kanssa työskenteleville.

Lähteet

- Ajo, A., Alasaarela, S., Grönroos, S., Holma, J., Kapanen, K., Liikamaa, M., Partanen, T., Tantarimäki, T., & Wahlström, J. (2005). Lähisuhdeväkivalta - selitysmallit ja puhetaipojen tutkimus. Teoksessa J. M. Holma & J. Wahlström (toim.), *Iskuryhmä: Miesten puhetta Vaihtoehto väkivallalle -ryhmissä*, (11-23). Helsinki: Yliopistopaino.
- Bordin, E. S. (1979). The Generalizability of the Psychoanalytic Concept of the Working Alliance. *Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 16(3), 252-260. doi:10.1037/h0085885.
- Cobia, D., Robinson, K., & Edwards, L. (2008). Intimate Partner Violence and Women's Sexual Health: Implications for Couples Therapists. *The Family Journal* 16: 249. doi:10.1177/1066480708317670
- Davies, L., Holmes, M., Lundy, C., & Urquhart, L. (1995). Abusive and Controlling Behaviour Inventory.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227-268.
- Duncan, B. L., Miller, S. D., Sparks, J., Claud, D., Reynolds, L., Brown, J., & Johnson, L. (2003). The Session Rating Scale: Preliminary Psychometric Properties of a "Working" Alliance Measure. *Journal of Brief Therapy*, 3(1), 3–12.
- Flinck, A., & Paavilainen, E. (2010). Naisten kokemuksia omasta väkivaltaisuudestaan parisuhteessa. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 47, 187-200.
- Goldenberg, H., & Goldenberg, I. (2013). *Family therapy: An overview* (8th international ed.). Belmont, CA: Brooks/Cole.
- Haavio-Mannila, E., & Kontula, O. (2001). *Seksin trendit meillä ja naapureissa*. Helsinki: WSOY.

- Hakala, S. (2008). Keskusteluterapiakokemuksen rakentuminen haastattelupuheessa. Tutkimus mielenterveyskeskuksen asiakkaiden käsityksistä terapiastaan. Lisensiaatintutkimus. Jyväskylän yliopisto, psykologian laitos.
- Holma, J. (2005). Parisuhde- ja perheväkivallan turvallinen ehkäisy ja hoito. Teoksessa J. M. Holma & J. Wahlström (toim.), *Iskuryhmä: Miesten puhetta vaihtoehto väkivallalle -ryhmissä*, (s. 154- 175). Helsinki: Yliopistopaino.
- Holma, J., Laitila, A., & Seikkula, J. (2009). Pariterapia parisuhdeväkivallan ehkäisemisen keinona. Tutkimussuunnitelma. Jyväskylän yliopisto.
- Husso, M. (2016). Sukupuoli ruumiillisena tapaisuutena ja elettyinä suhteena. Teoksessa M. Husso & R. Heiskala (toim.), *Sukupuolikäytös*, (s.73-91). Helsinki: Gaudeamus.
- Husso, M. (2003). Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Tampere: Vastapaino.
- Husso, M., & Virkki, T. (2008). Sukupuolittunut luottamus ja väkivalta parisuhteissa. Teoksessa E. Sévon & M. Notko (toim.), *Perhesuhteet puntarissa*, (s. 259-273). Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Jokinen, A. (2017). Maskuliinisuus ja väkivalta. Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen, & P. Honkatukia (toim.), *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*, (s. 36-50). Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, A., Juhila K., & Suoninen E. (2004). Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysin aakkoset*, (s. 17-47). Tampere: Vastapaino.
- Juvonen, T. (2016). Irtiottoja sukupuolen luonnollisuudesta. Teoksessa M. Husso & R. Heiskala (toim.), *Sukupuolikäytös*, (s. 33-53). Helsinki: Gaudeamus.
- Karkulehto, K., & Rossi, L-M. (2017). Johdanto: Lukemisen etiikkaa ja politiikkaa - sukupuolen ja väkivallan risteyksessä. Teoksessa S. Karkulehto & L-M. Rossi (toim.), *Sukupuoli ja väkivalta. Lukemisen etiikkaa ja politiikkaa*, (s. 9-26). Turenki: Hansaprint Oy.

- Keltikangas-Järvinen, L. (2010). Temperamentti - persoonallisuuden biologinen selkäranka. Teoksessa R-L. Metsäpelto & T. Feldt (toim.), *Meitä on moneksi. Persoonallisuuden psykologiset perusteet*, (s. 49-69). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kuhlman, I. (2013). Accountability in couple therapy for depression: A mixed methods study in a naturalistic setting in Finland. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research*, 482. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Kulta, H., Kyrö, H., & Holma, J. (2013). Parisuhdeväkivaltaan liittyvän vallankäytön muodot pariterapiaistunnossa. *Perheterapia*, 29 (2), 32-44.
- Laitila, A. (2004). Dimensions of Expertise in Family Therapeutic Process. *Jyväskylä studies in education psychology and social research* 247. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Latvala, E., & Vanhanen-Nuutinen, L. (2001). Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa S. Janhonen & M. Nikkonen (toim.), *Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä*, (s. 21-43). Helsinki: WSOY.
- Lehti, M. (2017). Henkirikoskatsaus. [viitattu: 10.1.2018] Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/154148/Katsauksia_1_2015_Henkirikoskatsaus_2015.pdf?sequence=4.
- Lindman, S. (2015). Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia. Tallinna: Gaudeamus Oy.
- Lindman S. (2017). Pilattu nainen. Seksuaalisen väkivallan asennehistoriaa. Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen, & P. Honkatukia (toim.), *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*, (s. 177-193). Tampere: Vastapaino.
- Malinen, B. (2005). Häpeän monet kasvot. Helsinki: Kirjapaja.

- McCollum, E. E., & Stith, S. M. (2007). Conjoint treatment of couples who have experienced intimate partner violence. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 6:1-2, 71-82. doi: 10.1177/1066480713505056.
- Määttä, K. (2000). *Kestävä parisuhde*. Helsinki: WSOY.
- Marttala, P. (2011). Parisuhdeväkivallan monet muodot. Teoksessa R. Hannus, S. Mehtola, L. Natunen & A. Ojuri (toim.), *Veitsen terällä. Naiseus ja Väkiältä*, (s. 37-50). Ensi- ja turvakotien liitto ry. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.
- Niemi, J., Kainulainen, H., & Honkatukia, P. (2017). Johdanto. Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen, & P. Honkatukia (toim.), *Sukupuolistunut väkiältä. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*, (s. 11-16). Tampere: Vastapaino.
- Nyqvist, L. (2001). Väkiältäinen parisuhde, asiakkuus ja muutos: prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. Julkaisu 28.
- Ojuri, A. (2006). Parisuhdeväkiältä ja turvakotien naistyö. Teoksessa ensi- ja turvakotien liitto Ry (toim.), *Perhe- ja lähisuhdeväkiältä. Auttamisen käytäntöjä*, (s. 16-39). Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Partanen, T., & Holma, J. (2002.) Vaihtoehto väkiällalle. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.), *Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*, (s. 188-207). Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Partanen, T. (2005). Miehin osakulttuuri ja väkiällan käytön oikeuttaminen. Teoksessa J. M. Holma & J. Wahlström (toim.), *Iskuryhmä: Miesten puhetta vaihtoehto väkiällalle -ryhmissä*, (s. 51-71). Helsinki: Yliopistopaino.
- Pynnönen, A. (2013). Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2013, 44 p. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun Working Paper N:o 379.

- Päivinen, H., & Holma, J. (2018). Towards gender awareness in couple therapy and in treatment of intimate partner violence. *Journal of Gender-Based Violence*, vol 1, no 2 (221–34) Centre for Gender and Violence Research, University of Bristol. [viitattu 7.2.2018] Saatavissa: <https://doi.org/10.1332/239868017X15090095287019>.
- Ronkainen, S. (2017). Mitä väkivalta on? Erojen tärkeydestä, yhteyksien näkemisestä. Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen & P. Honkatukia (toim.), *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*, (s. 19-35). Tampere: Vastapaino.
- Ruonala, J., & Herkama, S. (2015). ”Asioista pitäisikin ehkä puhua niiden oikeilla nimillä”: Naisten käsityksiä seksuaaliviestinnän haasteista parisuhteessa. *Prologi – Puheviestinnän vuosikirja 2015*, 8-31. [viitattu 3.5.2018]. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/48774/Ruonala_Herkama.pdf?sequence=1
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto [verkkajulkaisu]. ISSN=2342-9151. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta 2016. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 10.1.2018].
Saatavissa: http://www.stat.fi/til/rpk/2016/15/rpk_2016_15_2017-05-31_tie_001_fi.html.
- Sutherland, O., Lamarre, A., & Rice, C. (2017). The Primacy of Discourse in the Study of Gender in Family Therapy. *Family Process*, Vol. 56, No. 3, 669-685. [viitattu: 14.3.2018].
Saatavissa: doi: 10.1111/famp.12294
- Tuomi, S., & Sarajärvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Väestöliiton verkkosivu (2017). [viitattu 25.12.2017]. Saatavissa: http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/parisuhdevakivalta/

Liitteet

Liite 1.

KYSELYLOMAKE naisiin kohdistetusta hyväksikäytöstä ja väkivallasta

(Abusive and controlling behaviour inventory. Davies, L., Holmes, M., Lundy, C. & Urquhart, L.)

Haastateltava: _____

Pvm: _____

Ole hyvä ja täytä lomake sen mukaan, kuinka usein (ex)kumppanisi on käyttänyt sinua kohtaan

emotionaalista tai psykologista väkivaltaa viimeisen 12 kuukauden aikana.

0 – ei koskaan 5 – kerran tai kahdesti viikossa

1 – kerran tai kahdesti 6 – useita kertoja viikossa

2 – useita kertoja 7 – kerran tai kahdesti päivässä

3 – kerran tai kahdesti kuukaudessa 8 – useita kertoja päivässä

4 – useita kertoja kuukaudessa ES – ei sovellu minuun ollenkaan

Kuinka usein kumppanisi on

___ loukannut tai kironnut sinua

___ kritisoinut sinun vaatteitasi tai fyysistä olemustasi

___ murjottanut tai kieltäytynyt puhumasta asioista

___ ollut tönkeä/epämiellyttävä ystäviäsi kohtaan

___ huutanut ja raivonnut sinulle

___ vaatinut sinua tilille siitä, miten olet käyttänyt rahaa

___ tehnyt taloudellisia päätöksiä neuvottelematta kanssasi

___ epäillyt ja syyttänyt sinua pettämisestä/toisesta suhteesta

___ koettanut estää tai häirinnyt kontaktejasi ystäviin ja/tai sukulaisiin

___ häirinnyt työtäsi tai opiskeluasi

___ nolannut sinut muiden edessä

___ estänyt sinun auton tai puhelimen käyttöäsi

___ ajanut autoa huolimattomasti/vastuuttomasti pelotellaksesi sinua

- kritisoinut sinun lasten hoitoasi ja äitiyttäsi
- uhannut viedä lapset sinulta pois
- uhannut soittaa sosiaalitoimistoon tai vastaavaan ilmoittaakseen sinusta lasten hyväksikäytön takia
- häirinnyt nukkumistasi tai ruokailuasi kiusatakseen sinua
- syyttänyt sinua omasta väkivallan käytöstään
- uhannut satuttaa itseään tai sinua, jos jätät hänet
- seurannut sinun tekemisiäsi/menemisiäsi
- tarkkaillut sinun ajankäyttöäsi ja vaatinut sinua tilille jokaisesta minuutista
- evännyt/pidättänyt sinulta rahaa
- uhannut soittaa poliisille sinusta
- kritisoinut työtäsi kotona (ruoanlaittoa, pyykinpesua, siivousta yms.)

Kuinka usein (ex)kumppanisi on käyttänyt seksuaalista väkivaltaa sinua kohtaan viimeisen 12 kuukauden aikana?

0 – ei koskaan 5 – kerran tai kahdesti viikossa

1 – kerran tai kahdesti 6 – useita kertoja viikossa

2 – useita kertoja 7 – kerran tai kahdesti päivässä

3 – kerran tai kahdesti kuukaudessa 8 – useita kertoja päivässä

4 – useita kertoja kuukaudessa ES– ei sovellu minuun ollenkaan

Kuinka usein kumppanisi on

- verrannut sinua seksuaalisesti toisiin naisiin
- pettänyt sinua/ollut suhteessa
- uhannut aloittaa suhteen
- pidättäytynyt hellyydenosoituksista (itsemääräämisoikeus huomioonottaen)
- pidättäytynyt seksistä kanssasi (itsemääräämisoikeus huomioonottaen)
- ei ole huomionnut tarpeitasi ja halujasi
- painostanut sinut seksiin
- satuttanut sinua seksuaalisesti
- fyysisesti pakottanut sinut seksiin
- tullut vihaiseksi kun et ole suostunut hänen vaatimuksiinsa seksissä
- painostanut sinua sellaiseen seksuaaliseen tekoon, jota et olisi itse halunnut
- painostanut sinua sellaiseen seksuaaliseen tekoon, jonka hän on nähnyt pornografiassa

Kuinka usein kumppanisi on ollut fyysisesti väkivaltainen sinua kohtaan viimeisen 12 kuukauden aikana?

0 – ei koskaan 5 – kerran tai kahdesti viikossa

1 – kerran tai kahdesti 6 – useita kertoja viikossa

2 – useita kertoja 7 – kerran tai kahdesti päivässä

3 – kerran tai kahdesti kuukaudessa 8 – useita kertoja päivässä

4 – useita kertoja kuukaudessa ES – ei sovellu minuun ollenkaan

Kuinka usein kumppanisi on

___ fyysisesti vahingoittanut lemmikkieläintä

___ heittänyt tai särkenyt jotakin sinun läsnäollessasi

___ tönäissyt esim. pöytää sinun läsnäollessasi

___ heittänyt jotakin sinua kohti

___ työntänyt, tarttunut kiinni tai töninyt sinua

___ läimäyttänyt sinua

___ potkaissut sinua

___ lyönyt sinua nyrkillä

___ lyönyt tai yrittänyt heittää sinua sinua jollakin esineellä

___ kuristanut sinua

___ uhkaillut sinua veitsellä tai aseella

___ käyttänyt veistä tai laukaissut aseensa läsnäollessasi

___ hakannut sinut

Millainen vaikutus kumppanisi väkivallalla on ollut sinuun viimeisen 12 kuukauden aikana?

___ Tarvitsit hoitoa saamiisi vammoihin.

___ Et pystynyt hoitamaan normaaleja päivärutiinejasi vammojen takia.

___ Et pystynyt hoitamaan normaaleja päivärutiinejasi väkivallan aiheuttaman ahdingon/uupumuksen/hädän takia.

___ Poliisia tarvittiin paikalle kumppanisi sinuun kohdistaman väkivallan takia.

___ Sinun täytyi lähteä kotoa oman turvallisuutesi takia.

___ Olet saanut tukea naisten (tuki)ryhmästä tai turvakodista yms.

Liite 2.

Terapiaistunnon arviointiasteikko (SRS V.3.0)

Nimi: _____ Ikä (Vuosia): _____ Sukupuoli: M / N
Istunto # _____ Päivämäärä: _____

Arvioisitko tämänkertaisen keskustelumme seuraavien asteikkojen osalta. Aseta merkki sille kohdalle, joka parhaiten kuvaa Sinun kokemustasi.

Terapiasuhte

En kokenut tulevani kuulluksi, ymmärretyksi ja

Me emme työstäneet niitä aiheita, joita olisin halunnut, emmekä keskustelleet niistä aiheista
Terapeutin työtapa ei sopinut minulle.

I-----

Päämäärä ja keskustelun aiheet

I-----

Työskentelytapa tai menetelmä

I-----

Tulin kuulluksi, minua ymmärrettiin ja kunnioitettiin.

Me työskentelimme ja keskustelimme toivomistani aiheista.

Terapeutin työtapa sopi minulle hyvin.

Yleisesti

Tämän päivän istunnosta puuttui jotain.

I-----

Yleisesti ottaen päivän istunto oli hyvä.

Heart and Soul of Change Project

www.heartandsoulofchange.com

© 2002, Scott D. Miller, Barry L. Duncan, & Lynn Johnson
Suomennot: Jaako Seikkula (jaakko.seikkula@psyka.jyu.fi)
Tapio Ikonen (otikonen@dnainternet.net)
Ilpo Kuhlman (ilpo.kuhlman@kuh.fi)